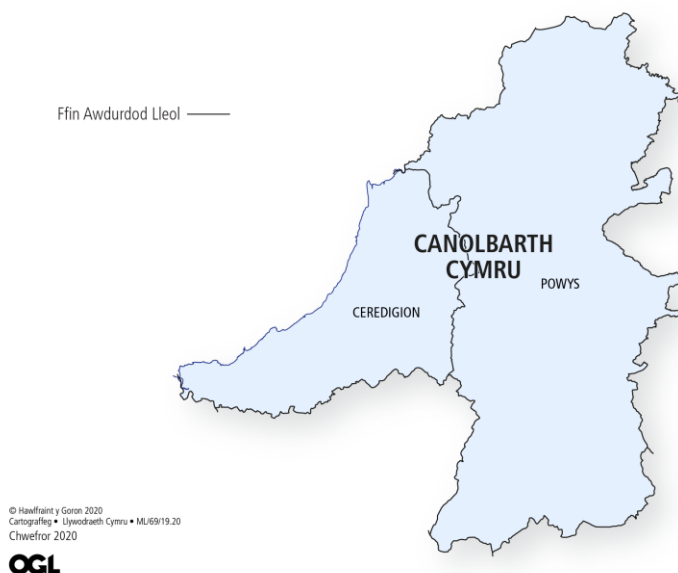


Ystadegau cryno ar gyfer rhanbarth Canolbarth Cymru: 2020

20 Mai 2020
SFR 45/2020

Diweddarwyd yr adroddiadau hyn i gefnogi datblygiad parhaus y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol yn dilyn ymgynghori ar yr NDF drafft yn hydref 2019. Rhannwyd rhanbarth Canolbarth a De-orllewin Cymru yn rhanbarthau ar wahân ar gyfer Canolbarth Cymru a De-orllewin Cymru i ddarparu dadansoddiad manylach ar y materion a'r tueddiadau allweddol yn y meysydd hyn. Mae rhanbarth y Canolbarth yn cynnwys awdurdodau lleol Ceredigion a Phowys. Nod y datganiad hwn yw rhoi dadansoddiad ystadegol o'r rhanbarth a thynnu sylw at wahaniaethau a allai fodoli ar draws y rhanbarth ar gyfer y naw pwnc dan sylw.



Pwyntiau allweddol

- Yng Nghanolbarth Cymru mae'r boblogaeth lleiaf trwchus o'r pedwar rhanbarth.
- Roedd gan Ganolbarth Cymru gapasiti ynni carbon isel (MW) is yn 2018 na'r rhanbarthau eraill yng Nghymru.
- Roedd gan 18 y cant o gartrefi a busnesau ledled y rhanbarth fynediad at wasanaethau ffeibr llawn ym mis Medi 2019, roedd hyn yn uwch na chyfartaleddau'r DU a Chymru.

Y datganiad hwn

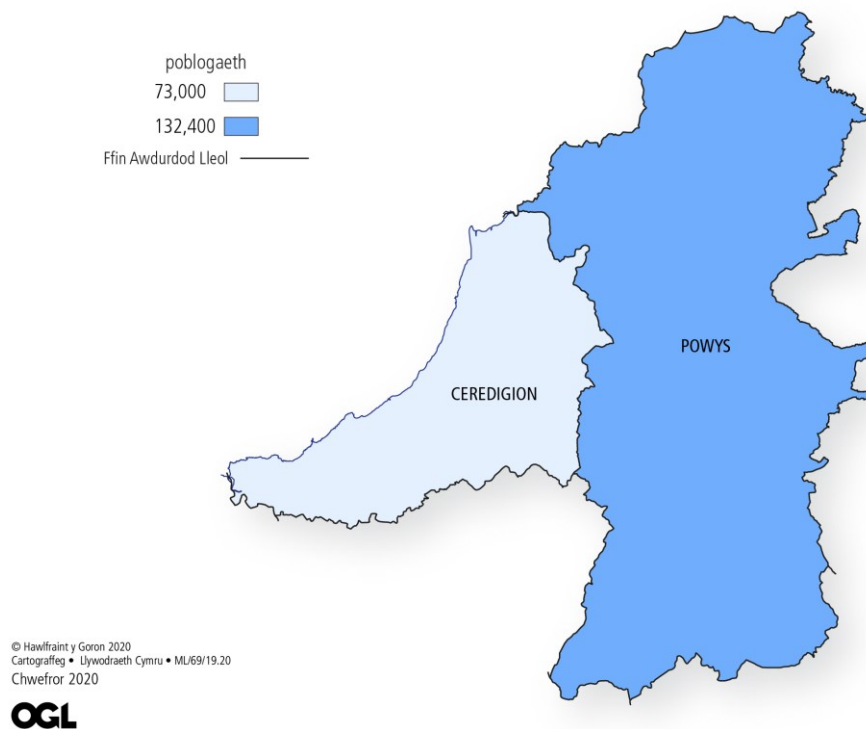
Mae'r datganiad hwn yn un o bum allbwn ystadegol sy'n rhoi ystadegau ar gyfer Cymru a phob un o'r pedwar rhanbarth Cymru (Gogledd Cymru, Canolbarth Cymru, De-orllewin Cymru a De-ddwyrain Cymru), ar gyfer naw thema allweddol. Gyda'i gilydd, mae'r datganiadau hyn wedi cael eu paratoi i roi gwybodaeth ar gyfer cynllunio rhanbarthol, gan gefnogi Comisiwn Seilwaith Cenedlaethol Cymru, y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol a'r Cynllun Gweithredu ar yr Economi.

Yn y datganiad hwn

Poblogaeth	2
Iechyd	9
Cyflogaeth	11
Trafnidiaeth	16
Yr Amgylchedd	19
Ffyniant	23
Seilwaith Digidol	26
Tai	30
Diwylliant	
a threftadaeth	32
Gwybodaeth am	
Ansawdd	33

Poblogaeth

Ffigur 1: Y boblogaeth yn y Canolbarth, yn ôl awdurdod lleol, 2018



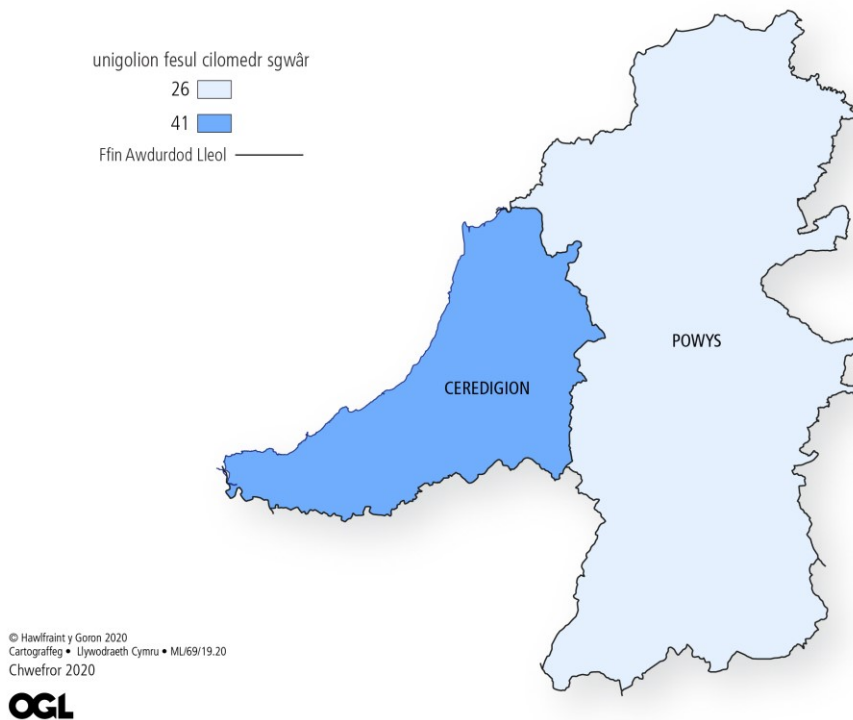
Ffynhonnell: Amcangyfrifon poblogaeth canol blwyddyn, y Swyddfa Ystadegau Gwladol

Roedd gan y Canolbarth boblogaeth o [tua 205,000 o bobl](#) yn 2018.

Yr awdurdod mwyaf yn y rhanbarth hwn, o ran trigolion, oedd Powys, gyda phoblogaeth bras o ryw 132,400 yn 2018. Roedd gan yr awdurdod arall yn y Canolbarth, sef Ceredigion, boblogaeth o ryw 73,000.

Nodyn: Cynhyrchwyd yr adroddiadau hyn cyn cyhoeddi amcangyfrifon dros dro y poblogaeth 2019 ar 6 Mai 2020.

Ffigur 2: Dwysedd y boblogaeth (unigolion fesul cilometr sgwâr) yn y Canolbarth, yn ôl awdurdod lleol, 2018



Ffynhonnell: Amcangyfrifon poblogaeth canol blwyddyn, y Swyddfa Ystadegau Gwladol; Mesuriadau safonol, y Swyddfa Ystadegau Gwladol

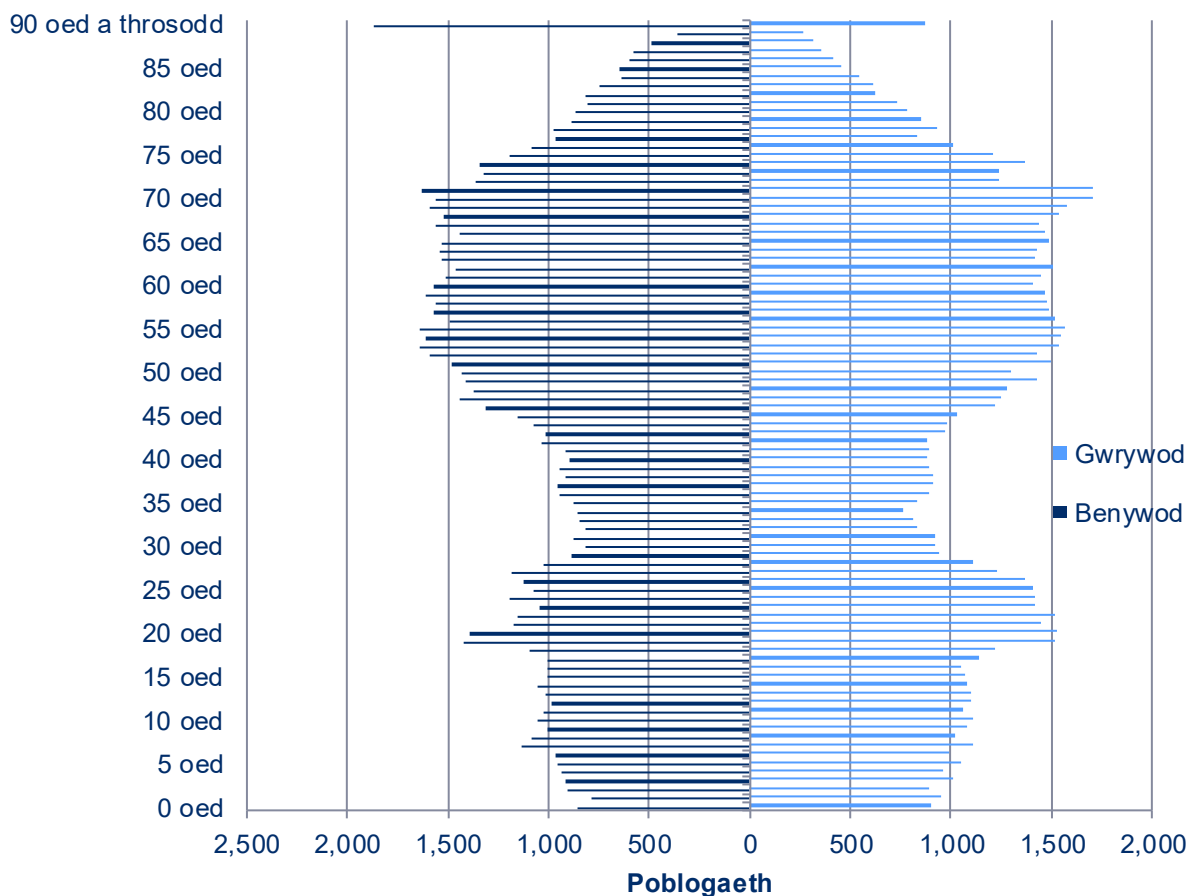
Roedd gan y Canolbarth [ddwysedd poblogaeth](#) o 29.5 o bobl fesul cilometr sgwâr yn 2018, sef yr isaf o blith y pedwar rhanbarth yng Nghymru.

Y ddau awdurdod yn y Canolbarth yw'r ddau mwyaf prin eu poblogaeth yng Nghymru. Yr awdurdod mwyaf prin ei boblogaeth yn y rhanbarth ac yng Nghymru oedd Powys, gyda dwysedd poblogaeth o 25.6 o bobl fesul cilometr sgwâr. Rhwng 2008 a 2018, lleihaodd dwysedd y boblogaeth cymaint ag 1.2 y cant yn y Canolbarth a 2.6 y cant yng Ngheredigion a 0.3 y cant ym Mhowys.

Mae dadansoddiad Llywodraeth Cymru o ddata Cyfrifiad 2011 (heb ei gyhoeddi) yn dangos bod poblogaeth y Canolbarth wedi'i leoli bron yn gyfan gwbl mewn aneddiadau a ddosberthir fel "prin eu poblogaeth" (89 y cant). Does dim aneddiadau gyda 25,000 neu fwy o breswylwyr yn y Canolbarth.

Nodyn: Cynhyrchwyd yr adroddiadau hyn cyn cyhoeddi amcangyfrifon dros dro y poblogaeth 2019 ar 6 Mai 2020.

Ffigur 3: Dosbarthiad y boblogaeth yn y Canolbarth yn ôl oedran a rhyw, 2018

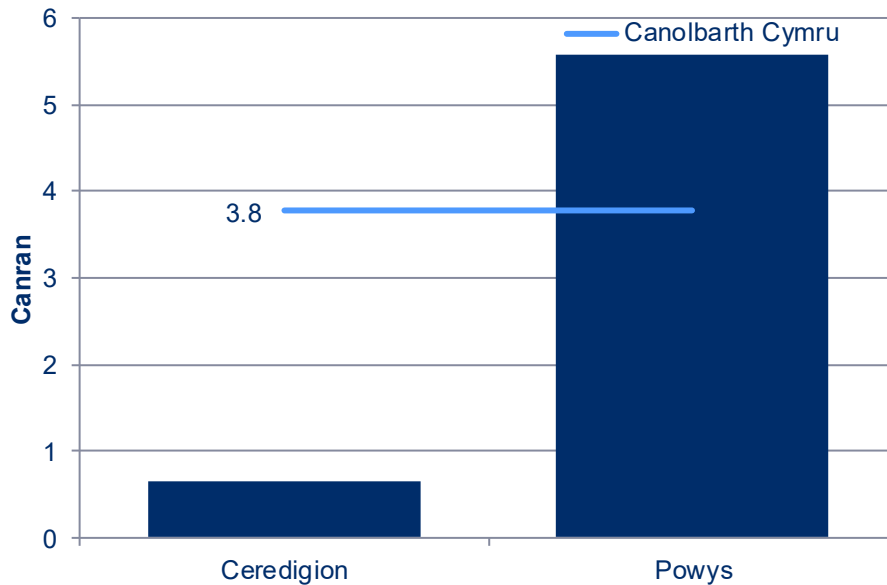


Ffynhonnell: Amcangyfrifon poblogaeth canol blwyddyn, y Swyddfa Ystadegau Gwladol

Mae'r Canolbarth yn dangos arwyddion clir o [boblogaeth sy'n heneiddio](#) yn y rhanbarth. Rhwng 1998 a 2018, mae cyfran y boblogaeth [65 oed a throsodd](#) wedi cynyddu o 19.3 y cant i 26.3 y cant, tra bod cyfran y boblogaeth 15 oed ac iau wedi gostwng o 18.7 y cant i 15.6 y cant.

Nodyn: Cynhyrchwyd yr adroddiadau hyn cyn cyhoeddi amcangyfrifon dros dro y poblogaeth 2019 ar 6 Mai 2020.

Ffigur 4: Newid canrannol yn y boblogaeth yn y Canolbarth, yn ôl awdurdod lleol, 1998-2018

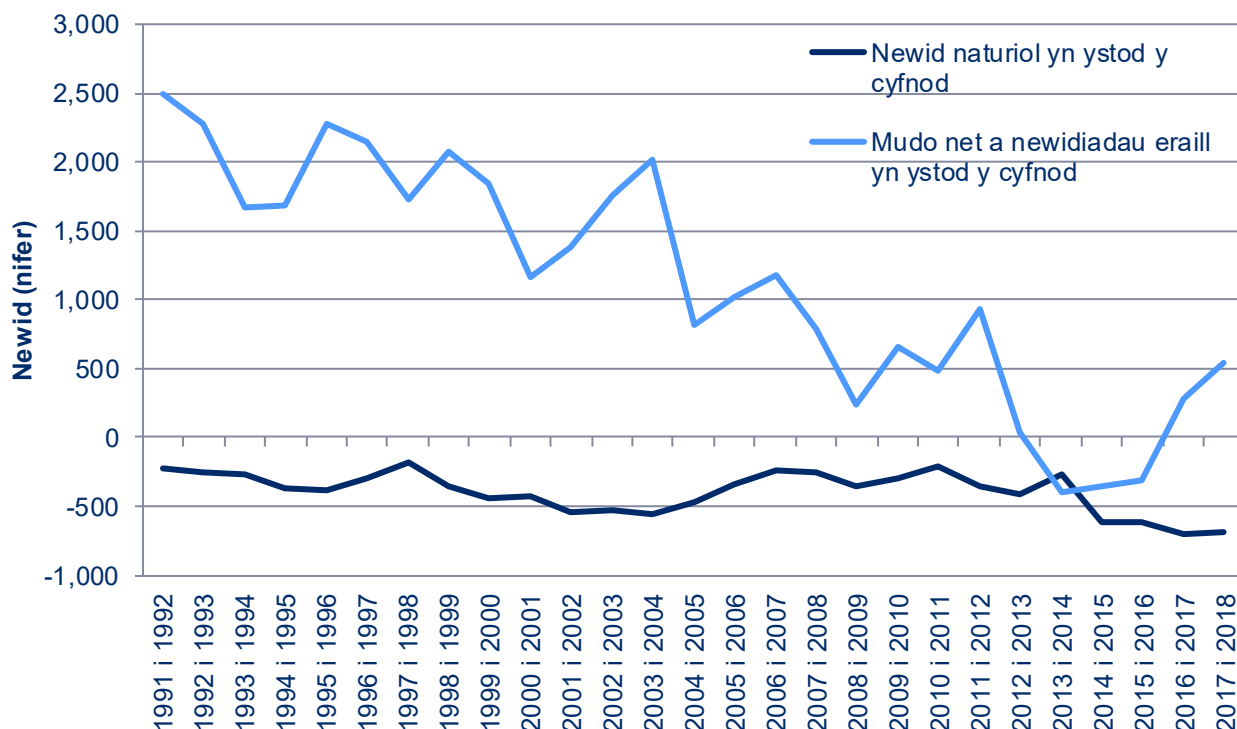


Ffynhonnell: Amcangyfrifon poblogaeth canol blwyddyn, y Swyddfa Ystadegau Gwladol

Tyfodd y boblogaeth yn y ddau awdurdod lleol yn y Canolbarth rhwng 1998 a 2008, ond gostyngodd rhwng 2008 a 2018. [Y newid canrannol yn y boblogaeth](#) rhanbarthol yn y Canolbarth yn ystod cyfnod 1998-2018 oedd 3.8 y cant, sef y cyfradd twf isaf yn y pedwar rhanbarth. Tyfodd y boblogaeth cymaint â 5.6 y cant ym Mhowys a 0.7 y cant yng Ngheredigion.

Nodyn: Cynhyrchwyd yr adroddiadau hyn cyn cyhoeddi amcangyfrifon dros dro y poblogaeth 2019 ar 6 Mai 2020.

Ffigur 5: Elfennau o newid yn y boblogaeth yn y Canolbarth, dros amser



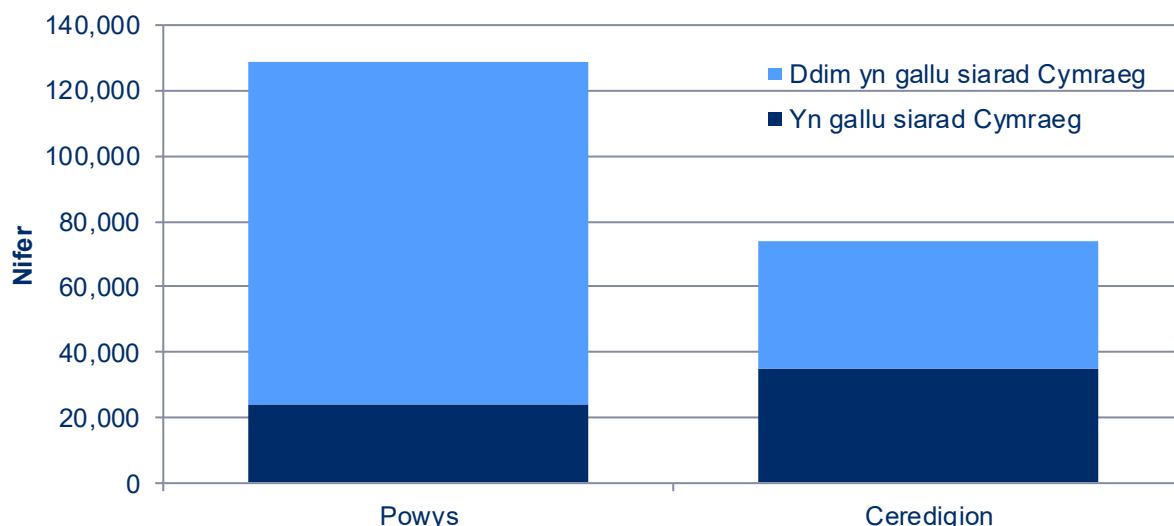
Ffynhonnell: Amcangyfrifon poblogaeth canol blwyddyn, y Swyddfa Ystadegau Gwladol

Wrth edrych ar ddata sy'n dangos [cydrannau newid poblogaeth](#) ledled Canolbarth Cymru, gwelwn, rhwng y cyfnodau 1991-92 a 2017-18, y gellir priodoli mwy o newid yn y boblogaeth i fudo net a newidiadau eraill nag i newid naturiol (genedigaethau a marwolaethau), ac eithrio 2013-14. Ers y cyfnod 1991-92, mae mudo net a newidiadau eraill wedi bod bron yn gwbl gadarnhaol, sy'n golygu bod mwy o bobl wedi bod yn symud i mewn i'r ardal nag sydd wedi bod yn symud allan. Ond mae mudo net a newidiadau eraill wedi bod yn is yn y 10 mlynedd diwethaf nag yn y 10 mlynedd cyn hynny. Mae newid naturiol wedi bod yn negyddol yn y rhanbarth, sy'n golygu bod y gyfradd genedigaethau wedi bod yn is na'r gyfradd marwolaethau.

Gan edrych ar awdurdodau lleol, yng Ngheredigion y cafwyd y newid net lleiaf ond un yn y boblogaeth yng Nghymru oherwydd mudo a newidiadau eraill yn ystod y cyfnod 2017-18. Gwelwn hefyd fod y newid yn y boblogaeth oherwydd mudo net a newidiadau eraill yn gadarnhaol yn y ddau awdurdod yn y Canolbarth yn ystod y cyfnod hwn, sy'n golygu bod mwy o bobl yn symud i ffwrdd nag sy'n symud i mewn. Gwelwyd newid naturiol negyddol yn y ddau awdurdod lleol yn ystod y cyfnod hwn, sy'n golygu bod nifer y marwolaethau yn uwch na nifer y genedigaethau.

Nodyn: Cynhyrchwyd yr adroddiadau hyn cyn cyhoeddi amcangyfrifon dros dro y poblogaeth 2019 ar 6 Mai 2020.

Ffigur 6: Y gallu i siarad Cymraeg a nodwyd gan unigolion tair oed a throsodd yn y Canolbarth, yn ôl awdurdod lleol, 2011



Ffynhonnell: Cyfrifiad 2011, y Swyddfa Ystadegau Gwladol

Yn ôl [data'r cyfrifiad](#), dywedodd 58,954 o bobl tair oed a throsodd yn y rhanbarth eu bod yn gallu siarad Cymraeg yn 2011. Er efallai bod nifer y siaradwyr Cymraeg yn debyg mewn gwahanol ardaloedd, mae hefyd yn bwysig ystyried canran y siaradwyr Cymraeg ym mhob ardal gan y gall hyn amrywio'n sylweddol yn sgil gwahaniaethau ym maint y boblogaeth. Roedd bron i hanner (47.3 y cant) poblogaeth Ceredigion yn gallu siarad Cymraeg o'i gymharu â llai nag un rhan o bump (18.6 y cant) o bobl tair oed a throsodd ym Mhowys.

Y cyfrifiad yw'r ffynhonnell allweddol o wybodaeth am y nifer o bobl sy'n gallu siarad Cymraeg. Mae Arolwg Cenedlaethol Cymru a'r Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth hefyd yn casglu gwybodaeth am allu'r ymatebwyr i siarad Cymraeg a pha mor aml y maent yn ei defnyddio (dim ond gwybodaeth am bobl 16 oed a throsodd y mae Arolwg Cenedlaethol Cymru yn ei chasglu tra bod yr Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth yn casglu gwybodaeth am bobl tair oed a throsodd, fel y cyfrifiad). Yn hanesyddol, mae amcangyfrifon o allu pobl yn y Gymraeg o arolygon aelwydydd yn uwch na'r rhai a gynhyrchir gan y cyfrifiad ac nid yw'r union reswm dros hyn yn hysbys. Mae'n debygol bod y gwahaniaethau yn y ffordd y caiff yr arolygon hyn a'r cyfrifiad eu cynnal yn effeithio ar yr amcangyfrifon. Ceir rhagor o wybodaeth mewn [blog a gyhoeddwyd gan y Prif Ystadegydd](#) sy'n trafod data ar y Gymraeg.

Yn y cyfamser, dengys data o'r [arolwg blynyddol o'r boblogaeth](#), fod tua 40.1 y cant o drigolion y rhanbarth sydd dros dair oed wedi nodi eu bod yn gallu siarad Cymraeg yn y flwyddyn a ddaeth i ben ym mis Medi 2019. Roedd hyn yn cyfateb i gynnydd o tua 6.0 y cant o gymharu â data ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ym mis Medi 2009, sef y cynnydd canrannol mwyaf o blith rhanbarthau Cymru dros y cyfnod hwn. Ar gyfer y flwyddyn sy'n dod i ben ym mis Medi 2019, rhoddwyd gwybod bod 58.5 y cant o bobl tair oed a throsodd yng Ngheredigion a 29.4 y cant ym Mhowys yn gallu siarad Cymraeg. Mae canrannau rhanbarthol wedi'u cyfrifo ar sail data wedi'u talgrynnu a gyhoeddwyd.

Cofrestriadau myfyrwyr mewn Sefydliadau Addysg Uwch yn y Canolbarth, 2018-19

Ffynhonnell: Cofnod myfyrwyr addysg uwch, yr Asiantaeth Ystadegau Addysg Uwch

Yn 2018-19, roedd 7,845 [wedi cofrestru ar gyrsiau Addysg Uwch](#) yn y Canolbarth, sy'n cynnwys Prifysgol Aberystwyth. Mae hyn yn cynrychioli 5.9 y cant o gofrestriadau myfyrwyr yng Nghymru.

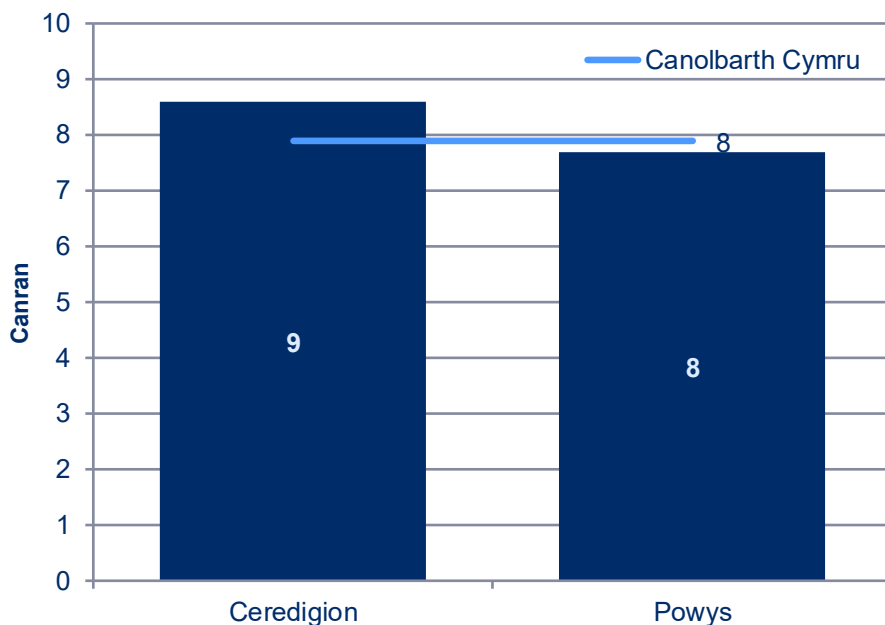
Yn ogystal â'r ffigurau hyn, mae 165 wedi cofrestru ar grŵp NPTC, ond gan fod y darparwr ar wasgar dros sawl campws coleg, nid yw'n bosibl rhannu'r rhain rhwng y De-orllewin a'r Canolbarth. Mae'r grŵp NPTC yn goleg addysg bellach a ffurfiwyd yn dilyn uno Coleg Castell-nedd Port Talbot a Choleg Powys ar 1 Awst 2013.

Iechyd

Mae disgwyliad oes yn fesur o ba mor hir, ar gyfartaledd, y gall pobl ddisgwyl byw gan ddefnyddio amcangyfrifon o'r boblogaeth a nifer y marwolaethau. Mae disgwyliad oes iach yn amcangyfrif nifer y blynyddoedd a dreulir mewn iechyd cyffredinol dda iawn neu dda.

Mae [data ONS](#) yn dangos ar gyfer 2016-18 yn y Canolbarth, bod disgwyliad oes a disgwyliad oes iechyd ar gyfer dynion a menywod yn uwch na chyfartaledd Cymru ym Mhowys a Cheredigion.

Ffigur 7: Oedolion 16 oed a throsodd sy'n dangos 0 neu 1 ymddygiad ffordd iach o fyw, yn ôl awdurdod lleol, 2017-18 a 2018-19* (wedi'u safoni yn ôl oedran)



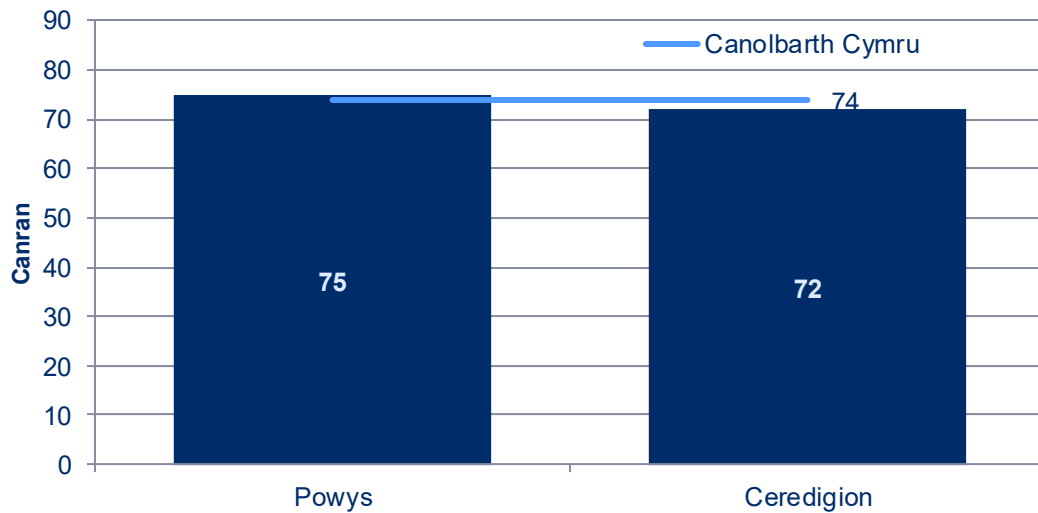
* Cyfunwyd cyfnodau 2017-18 a 2018-19 at ddibenion ansawdd data

Ffynhonnell: Arolwg Cenedlaethol Cymru

Mae'r [5 ymddygiad ffordd iach o fyw](#) yn cynnwys: peidio ag ysmegu, yfed 14 o unedau neu lai o alcohol bob wythnos ar gyfartaledd, bwyta o leiaf 5 dogn o ffrwythau a llysiau yn ystod y diwrnod blaenorol, sicrhau mynegai màs y corff iach a bod yn gorfforol egnïol am o leiaf 150 o funudau yr wythnos flaenorol.

Ar draws y Canolbarth yn 2017-18 a 2018-19 gyda'i gilydd, rhoddodd 8 y cant o oedolion wybod eu bod yn gwneud llai na 2 o'r 5 ymddygiad ffordd iach o fyw - ac er bod hyn ychydig yn llai na chyfartaledd Cymru, nid oedd y gwahaniaeth yn sylweddol yn ystadegol. Nid oedd gwahaniaeth sylweddol rhwng awdurdodau lleol Ceredigion a Phowys.

Ffigur 8: Canran yr oedolion 16 oed a throsodd a nododd eu bod mewn iechyd cyffredinol dda neu dda iawn, yn ôl awdurdod lleol, 2017-18 a 2018-19* (wedi'i safoni yn ôl oedran)

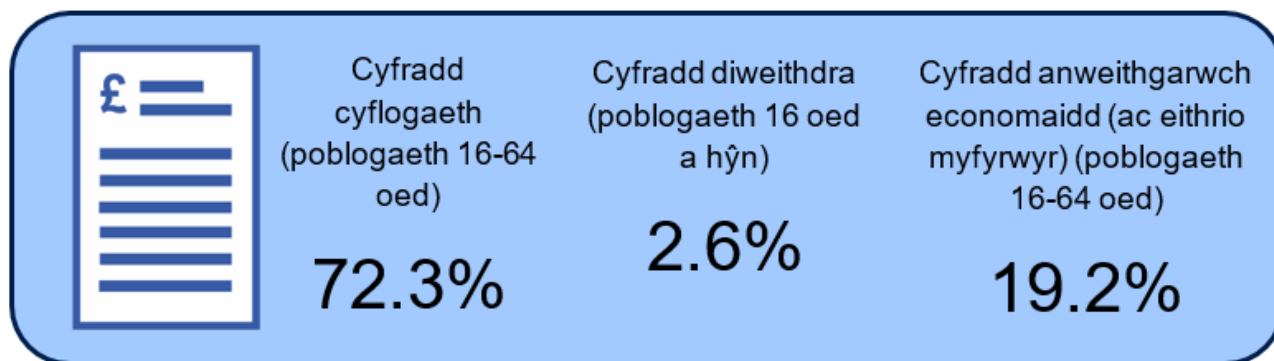


* Cyfunwyd y cyfnodau 2017-18 a 2018-19 at ddibenion ansawdd data

Ffynhonnell: Arolwg Cenedlaethol Cymru

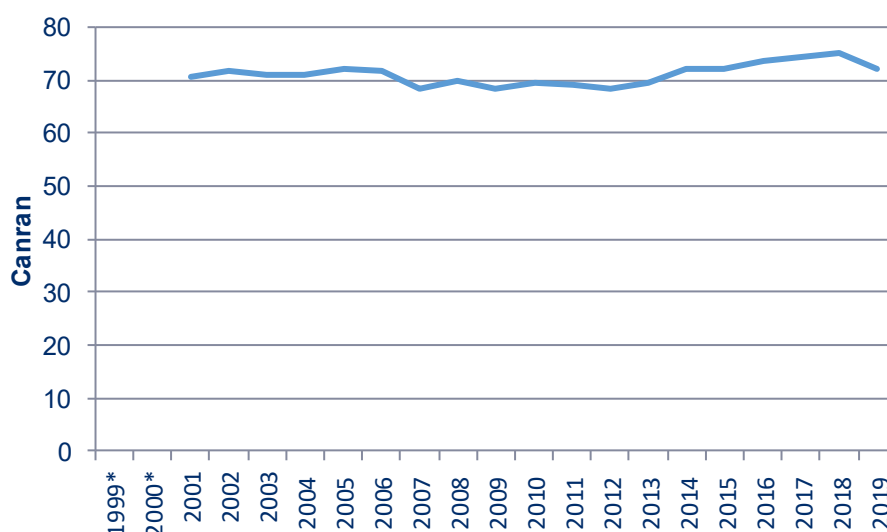
Yn y Canolbarth yn 2017-18 a 2018-19 gyda'i gilydd, rhoddodd 74 y cant o oedolion wybod eu bod mewn iechyd cyffredinol [dda neu dda iawn](#), sy'n uwch na chyfartaledd Cymru. Doedd dim gwahaniaeth sylweddol rhwng awdurdodau Ceredigion a Phowys.

Cyflogaeth



Ffynhonnell: Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth, y Swyddfa Ystadegau Gwladol. Data yn ymwneud â'r flwyddyn a ddaeth i ben 30 Medi 2019

Ffigur 9: Y gyfradd cyflogaeth yn y Canolbarth, 1999-2019



Nodiadau:

Mae data ar gyfer 1999-2003 ar gyfer blwyddyn a ddaeth i ben 28 Chwefror. Mae data ar gyfer 2004 ar gyfer blwyddyn a ddaeth i ben 31 Rhagfyr 2004. Mae data o 2005 ymlaen ar gyfer blwyddyn a ddaeth i ben 30 Medi. Ni ystyriwyd bod data 1999 na 2000 ar gyfer y lefel ddaearyddol hon yn ddigon cadarn i'w cyhoeddi

Ffynhonnell: Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth, y Swyddfa Ystadegau Gwladol

Y lefel cyflogaeth yw cyfanswm y bobl (16+ oed) sydd mewn cyflogaeth a'r [gyfradd cyflogaeth](#) yw canran y boblogaeth (16-64 oed) sydd mewn cyflogaeth. O blith y pedwar rhanbarth, Canolbarth Cymru oedd â'r gyfradd cyflogaeth isaf yn y flwyddyn a ddaeth i ben 30 Medi 2019.

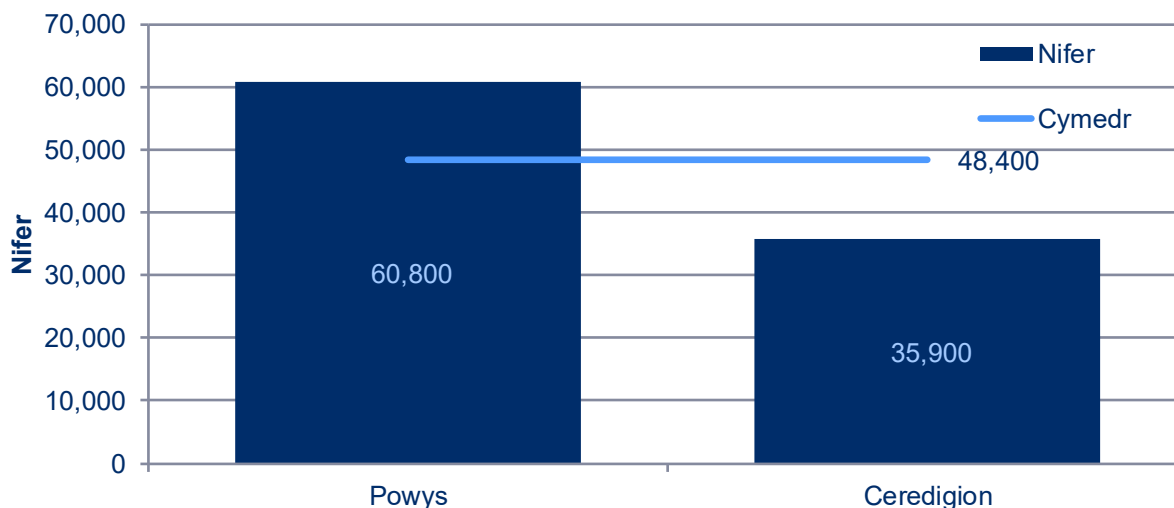
Y rhanbarth hwn oedd â'r ystod fwyaf yn y gyfradd cyflogaeth. Powys yw'r awdurdod lleol â'r pumed gyfradd cyflogaeth uchaf yn y wlad, tra mai Ceredigion sydd â'r gyfradd cyflogaeth isaf yn y wlad. Ers 2001, mae cyfradd cyflogaeth y rhanbarth wedi cynyddu 1.7 pwynt canran, gyda chynnydd i'w weld yn y ddau awdurdod lleol. Roedd y cynnydd mwyaf yn y Canolbarth yng Ngheredigion, i fyny 2.3 pwynt canran.

Y lefel diweithdra yw cyfanswm y bobl sy'n ddi-waith a'r [gyfradd diweithdra](#) yw canran y boblogaeth economaidd weithgar sy'n ddi-waith (gan ddefnyddio diffiniad y Sefydliad Llafur Rhyngwladol o ddiweithdra). Ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ym mis Medi 2019, y gyfradd diweithdra yn y Canolbarth oedd 2.6 y cant, sef gostyngiad o 1.8 pwynt canran o gymharu â 2001, a'r gyfradd diweithdra isaf o'r pedwar rhanbarth. Gwelodd Ceredigion y lleihad mwyaf yn y Canolbarth, gan leihau 3.0 pwynt canran ers 2001. Powys oedd â'r gyfradd diweithdra isaf yng Nghymru.

Y [gyfradd anweithgarwch economaidd](#) yw canran y boblogaeth nad yw'n gweithio ac nad yw'n chwilio am waith nac ar gael i weithio. Mae pobl economaidd anweithgar yn cynnwys pobl sy'n gofalu am y teulu a/neu'r cartref, pobl sydd wedi ymddeol a phobl â salwch neu anabledd. Ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ym mis Medi 2019, y gyfradd anweithgarwch economaidd yn y Canolbarth oedd 19.2 y cant, sef gostyngiad o 1.5 pwynt canran o gymharu â 2001. Gwelodd y ddau awdurdod lleol yn y Canolbarth leihad ers 2001 a Cheredigion oedd â'r lleihad lleiaf yn y Canolbarth, i lawr 0.8 pwynt canran.

Ceir rhagor o wybodaeth ar ystadegau economegol rhanbarthol ym [Mhroffiliau rhanbarthol marchnad lafur ac economaidd Llywodraeth Cymru](#).

Ffigur 10: Cyflogaeth yn y gweithle, yn ôl awdurdod lleol, 2018



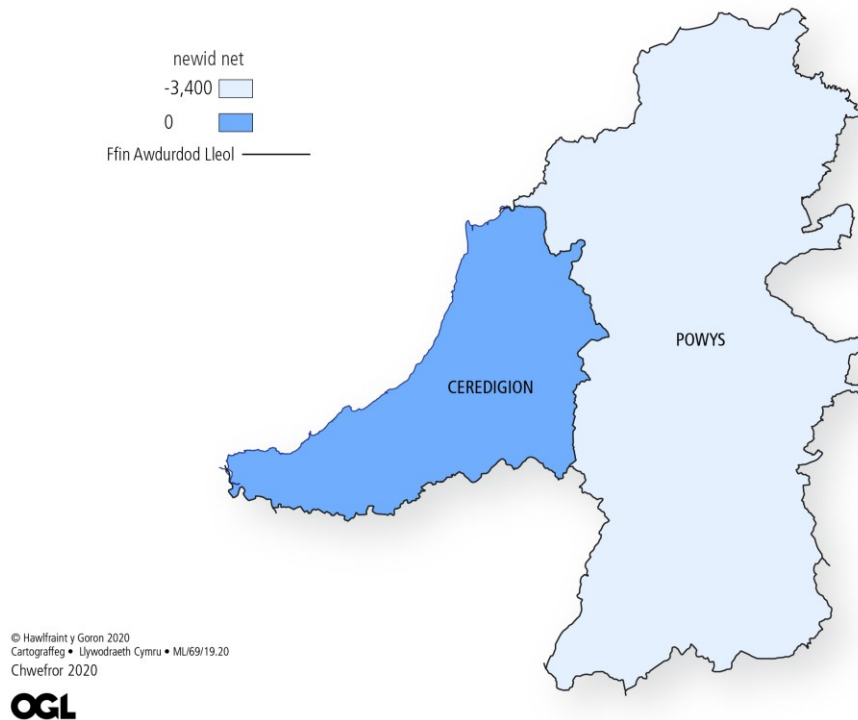
Ffynhonnell: Cyflogaeth yn y Gweithle, Llywodraeth Cymru

Cesglir data cyflogaeth yn y gweithle gan fusnesau drwy Arolwg Cyflogaeth y Gofrestr Fusnes (BRES), ac mae'n canolbwyntio ar ddata cyflogaeth a chyflogaethion. Mae hyn yn cyferbynnu â data'r Arolwg o'r Gweithlu a'r Arolwg Blyneddol o'r Boblogaeth, a ddaw o ddata a gesglir yn bennaf gan breswylwyr cartrefi preifat.

Dengys [data cyflogaeth yn y gweithle](#), yn 2018, fod tua 96,800 o bobl yn gweithio yn y Canolbarth, gyda mwy na dau draean ohonynt wedi'u lleoli ym Mhowys. Roedd lefel gyfartalog y swyddi yn y ddau awdurdod lleol yn y rhanbarth yn tua 48,400 o swyddi, sef yr isaf yn y pedwar rhanbarth.

Gweithgareddau proffesiynol, gwyddonol a thechnegol; gwasanaethau gweinyddol a chefnogi welodd y cynnydd canrannol mwyaf mewn swyddi yn ystod cyfnod 2008-2018, a gwelodd y sector ariannol ac yswiriant y lleihad canrannol mwyaf. Hefyd, y gweithgareddau proffesiynol, gwyddonol a thechnegol; gwasanaethau gweinyddol a chefnogi welodd y cynnydd mwyaf yn y nifer o swyddi yn ystod yr un cyfnod. Roedd y lleihad mwyaf yn nifer y swyddi yn y sector adeiladu, i lawr 2,500 o swyddi. Noder fod y gwahaniaethau yn seiliedig ar ddata wedi'u talgrynnu a gyhoeddwyd.

Ffigur 11: Y newid ym mhoblogaethau awdurdodau lleol yn y Canolbarth o ganlyniad i bobl yn cymudo i mewn i'r rhanbarth ac allan ohono, 2018

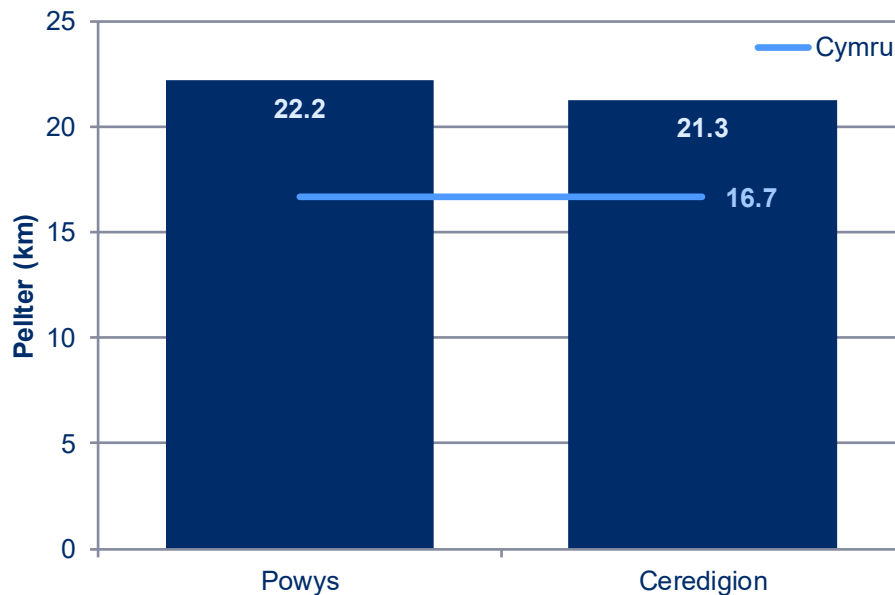


Ffynhonnell: Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth, y Swyddfa Ystadegau Gwladol

Yn gyffredinol, y newid net yn nifer y gweithwyr ledled y rhanbarth oedd -3,400, sy'n dangos bod mwy o bobl yn cymudo allan o'r rhanbarth nag i mewn iddo. Mae hyn yn cynnwys [cymudo ar draws y ffin](#) i ardaloedd yn Lloegr fel Swydd Amwythig a Swydd Henffordd. Noder bod newidiadau net a data ar gyfer y rhanbarthau wedi'u cyfrifo ar sail data wedi'u talgrynnu a gyhoeddwyd.

Dengys data o 2018 fod y [newid net yn y boblogaeth o weithwyr](#) yn negyddol ym Mhowys sy'n golygu, yn yr awdurdodau hyn, fod mwy o bobl yn cymudo allan o'r awdurdod i fynd i'r gwaith nag sy'n cymudo i mewn iddo o awdurdodau eraill.

Ffigur 12: Pellter cyfartalog teithiau i'r gwaith (km) gan weithwyr 16-74 oed yn 2011, yn ôl yr awdurdod lleol lle maent yn preswyllo



Ffynhonnell: Cyfrifiad 2011, y Swyddfa Ystadegau Gwladol

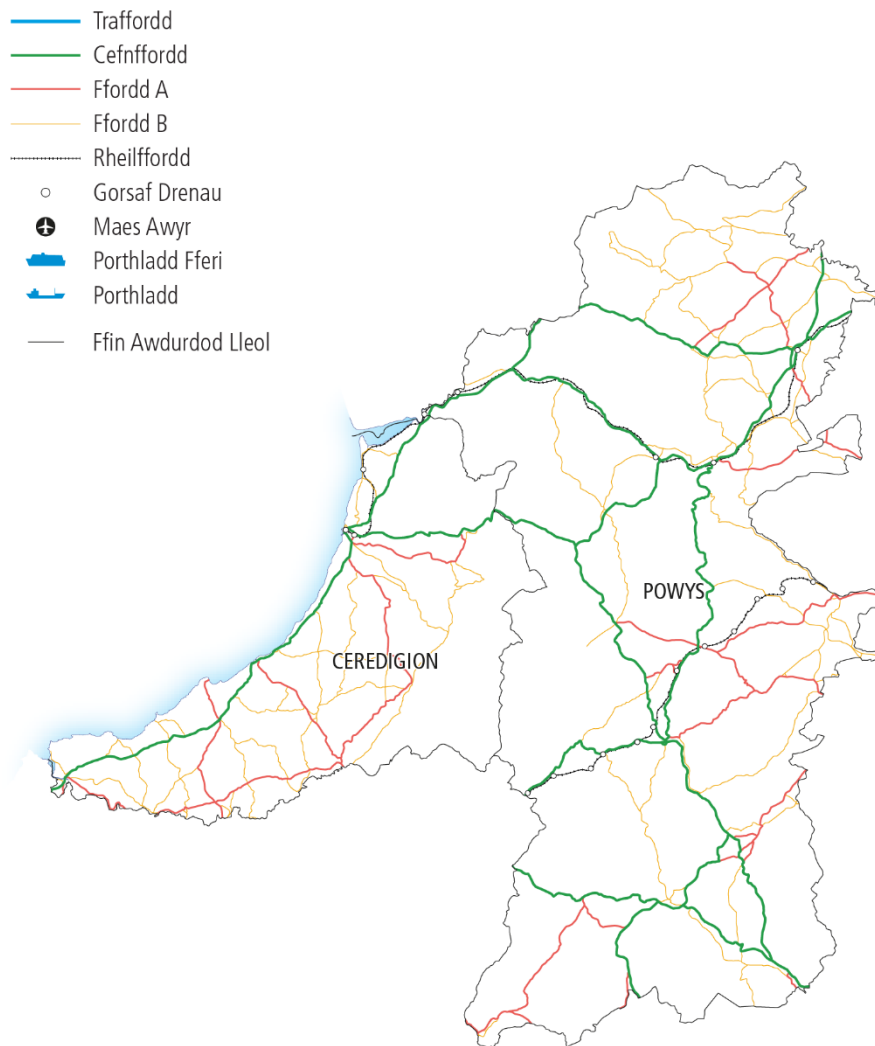
[Dengys data Cyfrifiad 2011](#), ar gyfartaledd, bod gan breswylwyr 16-74 oed sy'n gweithio yn y ddau awdurdod lleol yn y rhanbarth, bellteroedd hirach i gymudo i'r gwaith na'r cyfartaledd yng Nghymru. Trigolion Powys oedd â'r teithiau cymudo hwyaf i'r gwaith o ran pellter. Y rhanbarth hwn oedd â'r ystod leiaf mewn pellter cymudo cyfartalog (0.8 km).

Fel yng ngweddill y wlad, dengys [data 2019](#) fod gan y mwyafrif helaeth o fusnesau llai na 10 cyflogai. Roedd y gyfran o fusnesau bach yn y Canolbarth yr uchaf o blith y pedwar rhanbarth, ond y Canolbarth oedd â'r gyfran isaf o fusnesau mawr.

Mae data ar gyfer y flwyddyn a ddaw i ben 31 Rhagfyr 2018 yn dangos bod y gyfran o [ddynion a menywod 18-64 oed heb gymwysterau](#) yn is na ffigur Cymru o 8.4 y cant. Yn y ddau awdurdod lleol, roedd y canran o ddynion a menywod 18-64 oed a oedd yn gymwys i NQF lefel 2 neu uwch yn fwy na lefel Cymru o 78.9 y cant.

Trafnidiaeth

Ffigur 13: Seilwaith Trafnidiaeth yn y Canolbarth



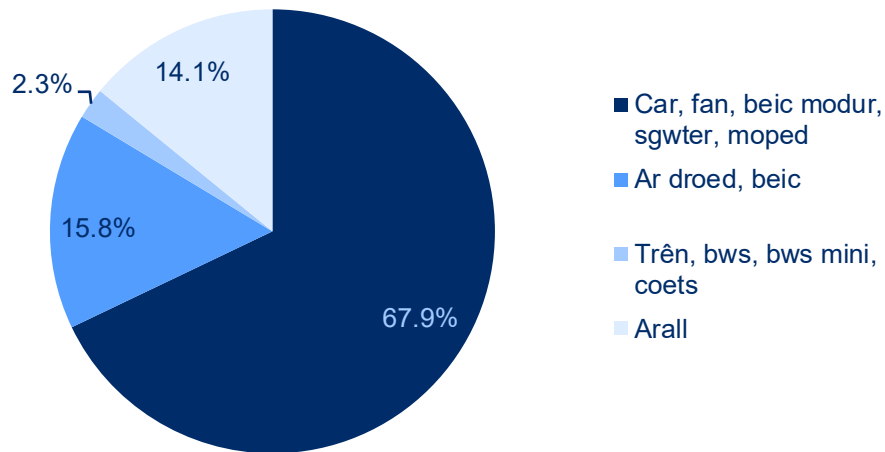
© Hawlfraint y Goron 2020
Cartograffeg • Llywodraeth Cymru • ML/69/19.20
Chwefror 2020

OGL

Ffynhonnell: Arolwg Ordnans

Powys sydd â'r rhwydwaith ffordd mwyaf o holl awdurdodau lleol Cymru. Yma mae'r gyfran uchaf o'r holl gefnffyrdd (27.3 y cant), ffyrdd B a C (21.1 y cant) ac is-ffyrdd ag wyneb caled (12.1 y cant) ac mae'r ffyrdd yn 15.8 y cant o gyfanswm hyd y ffyrdd yng Nghymru.

Ffigur 14: Dulliau o deithio i'r gwaith a ddefnyddir gan drigolion cyflogedig y Canolbarth rhwng 16 a 74 oed, 2011



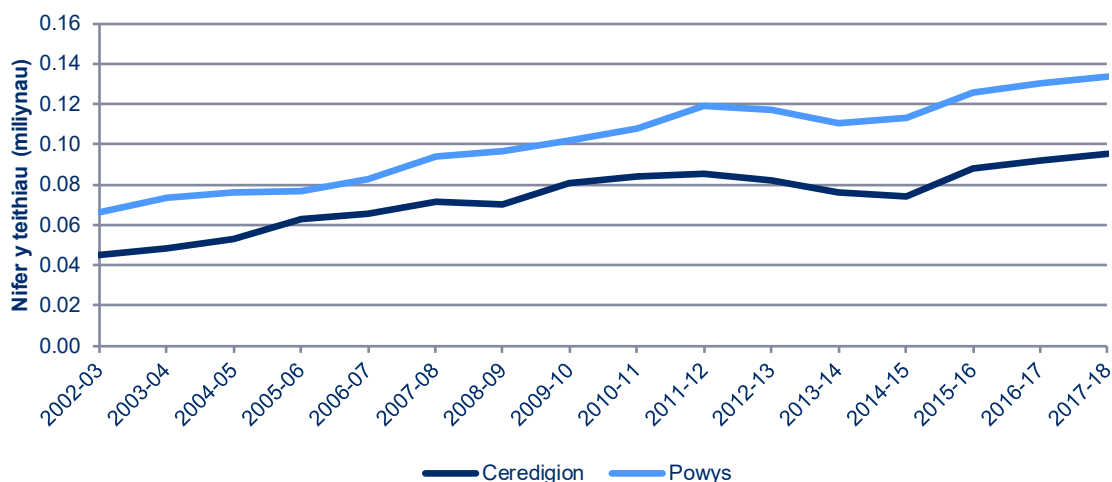
Ffynhonnell: Cyfrifiad 2011, y Swyddfa Ystadegau Gwladol

Yn ôl data'r cyfrifiad o 2011, roedd 67.9 y cant o weithwyr 16-74 oed a oedd yn byw yn y Canolbarth yn teithio i'r gwaith yn y car, mewn fan neu ar feic modur, sgwter neu foped. Mae hyn yn cyfateb i tua 65,000 o bobl ledled y rhanbarth. Roedd 15.8 y cant (15,000 o bobl) yn teithio i'r gwaith ar droed neu ar feic. Roedd 2.3 y cant (2,000 o bobl) yn teithio i'r gwaith ar drên neu mewn bws, bws mini neu goets.

Yn 2018-19, roedd tua hanner oedolion 16 oed a throsodd ym Mhowys a Cheredigion yn cerdded am fwy na 10 munud fel dull teithio o leiaf unwaith y mis.

Yn ystod yr un cyfnod, roedd 12 y cant o oedolion yng Ngheredigion sy'n 16 oed a throsodd yn defnyddio beic fel dull teithio o leiaf unwaith y mis, ac 8 y cant ym Mhowys.

Ffigur 15: Teithiau trên a wnaed yn y Canolbarth dros amser, yn ôl awdurdod lleol



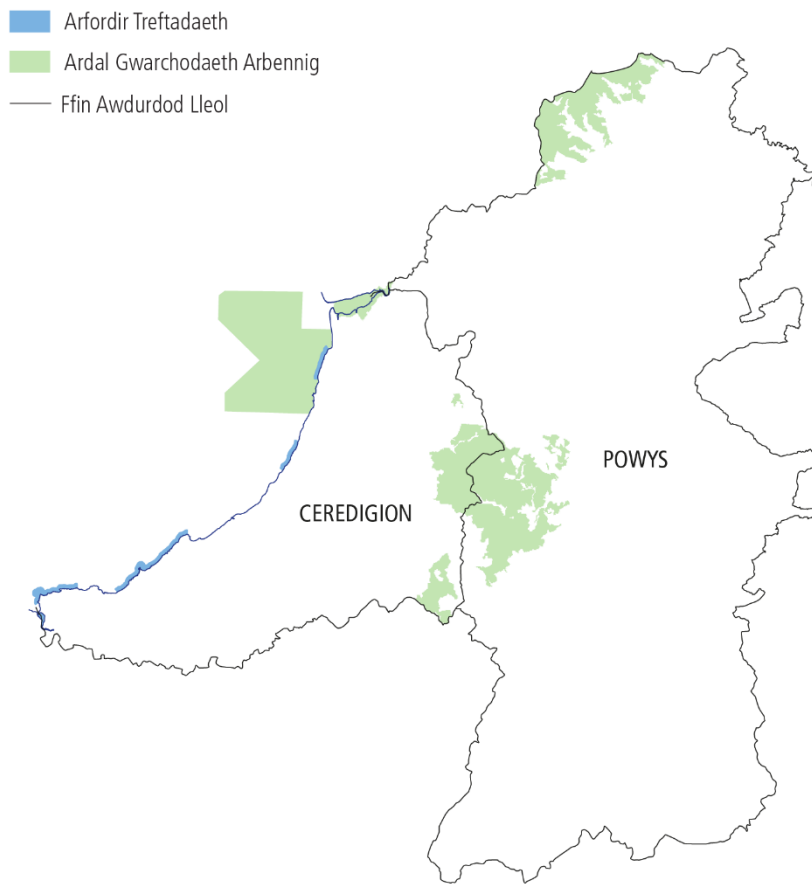
Ffynhonnell: Tueddiadau Rheilffyrdd Cenedlaethol, Proffiliau Defnyddwyr Rhanbarthol, Swyddfa'r Rheilffyrdd a'r Ffyrdd

Ledled y rhanbarth, gwnaed bron 2.3 miliwn o [deithiau trên](#) yn 2017-18, sef cynnydd o 63,045 o gymharu â 2007-08. Hefyd, cynyddodd nifer y teithiau trên 41.8 y cant ym Mhowys yn ystod y cyfnod deng mlynedd hwn, gan roi cyfrif am 58.4 y cant o'r cynnydd rhanbarthol mewn teithiau trên. Roedd y naill ffigur a'r llall yn uwch nag yn unrhyw awdurdod lleol arall yn y rhanbarth.

Yn 2017-18, roedd 19 o [orsafoedd rheilffordd](#) yn y Canolbarth.

Yr Amgylchedd

Ffigur 16: Yr Arfordir Treftadaeth ac Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig yn y Canolbarth

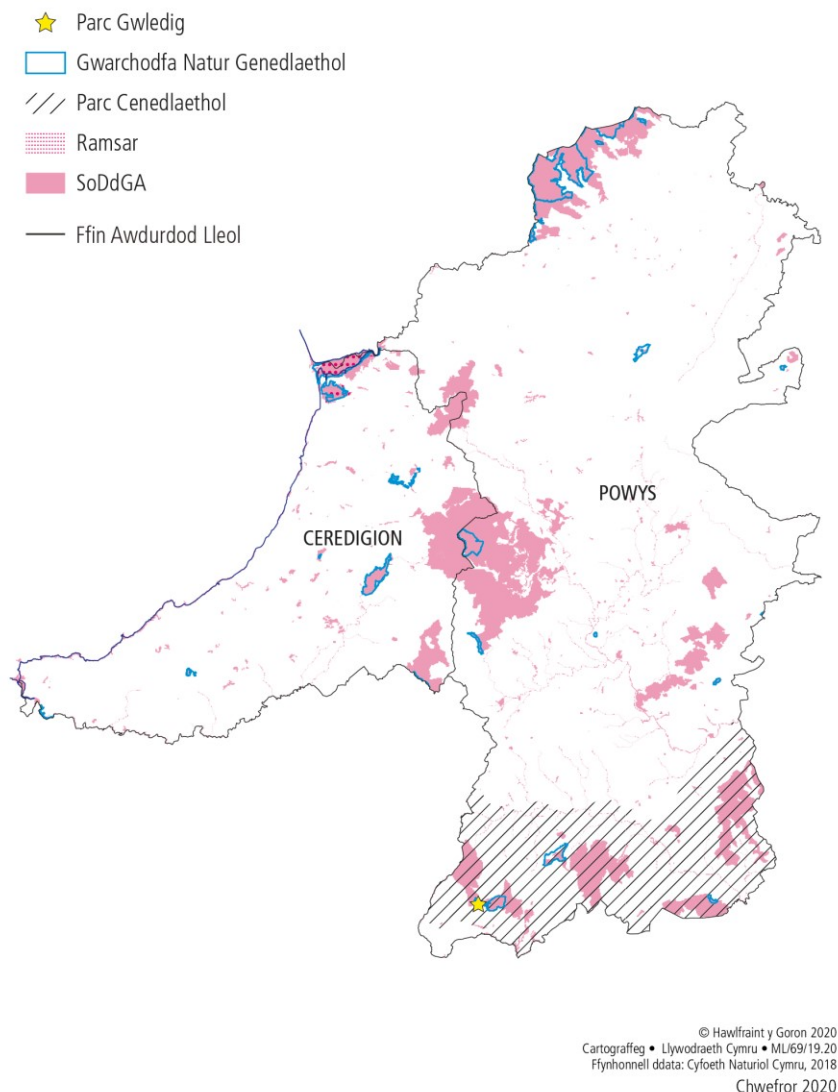


© Hawffraint y Goron 2020
Cartograffeg • Llywodraeth Cymru • ML/69/19.20
Ffynhonnell ddata: Cyfoeth Naturiol Cymru, 2018
Chwefror 2020

Ffynhonnell: Cyfoeth Naturiol Cymru

Yng Nghanolbarth Cymru, mae arfordiroedd Ceredigion wedi'u dynodi'n [Arfordir Treftadaeth](#) er mwyn eu diogelu rhag datblygiadau ansensitif. Yn y rhanbarth hwn hefyd ceir [Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig](#) Elenydd-Mallaen; ac Aber Afon Dyfi, yn ogystal â rhannau o Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig Berwyn a Gogledd Bae Ceredigion. Diben y rhain yw diogelu rhywogaethau adar sydd naill ai'n brin neu'n agored i niwed neu sydd, yn achos adar mudol, yn ymweld ag arfordiroedd Cymru yn rheolaidd.

Ffigur 17: Amgylchedd Naturiol Dynodedig yn y Canolbarth



Ffynhonnell: Cyfoeth Naturiol Cymru

Mae Canolbarth yn gartref i [Barc Cenedlaethol](#) Bannau Brycheiniog.

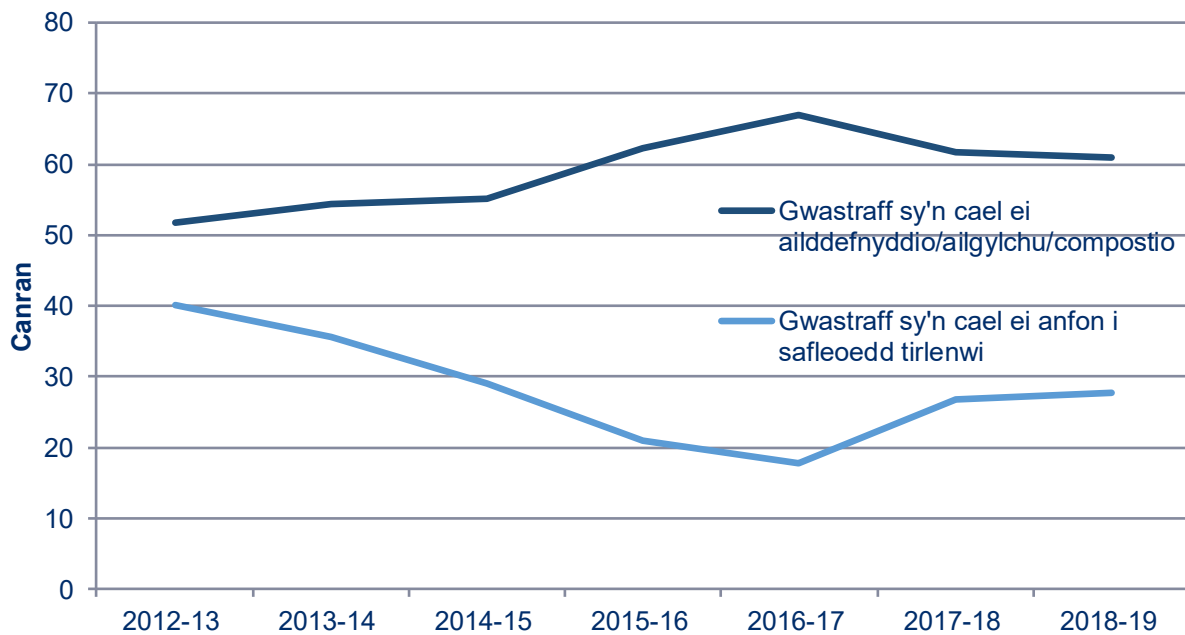
Ansawdd Aer

Yn y Canolbarth, roedd y crynodiad o [nitrogen deuocsid](#) yn yr aer yn 2017 yn $4\mu\text{g}/\text{m}^3$ yng Ngheredigion a Phowys. Mae'r crynodiad a nodwyd wedi lleihau yn y ddau awdurdod lleol ers 2007.

Ynni

Yn y Canolbarth yn 2018, roedd capasiti o 627 megawatt (MW) o ynni carbon isel, sef 16 y cant o gyfanswm Cymru, a'r isaf o holl ranbarthau Cymru. Ceredigion oedd yr awdurdod lleol gyda'r capasiti lleiaf o [ynni carbon isel](#) yn y rhanbarth (258 MW), ac roedd gan Bowys gapasiti o 369 MW. Roedd cyfanswm o tua 10,200 o brosiectau ynni carbon isel ledled y rhanbarth yn 2018. Er bod cyfran fawr ohonynt (70 y cant) ar gyfer ynni solar (ffotofoltäig neu thermol), roedd 36 y cant o brosiectau treulio anaerobig Cymru, 35 y cant o brosiectau biomas Cymru a 31 y cant o brosiectau pypmpiau gwres Cymru wedi'u lleoli yn y rhanbarth.

Ffigur 18: Trin gwastraff trefol yn y Canolbarth



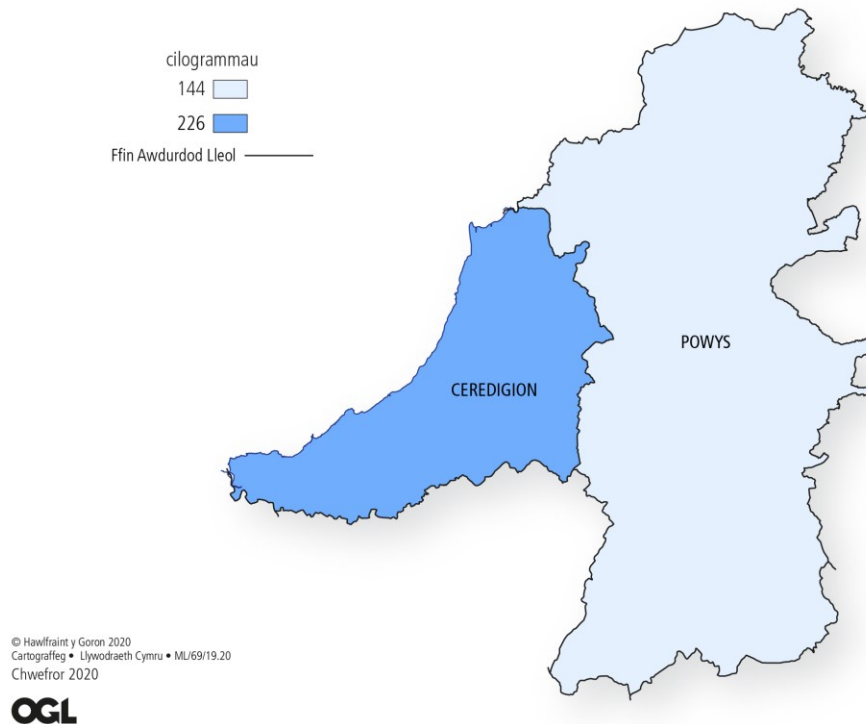
Ffynhonnell: WasteDataFlow, Cyfoeth Naturiol Cymru

Yn 2018-19, [lefel gwastraff trefol awdurdodau lleol](#) a gafodd ei aildddefnyddio, ei ailgylchu neu ei gompostio oedd 61 y cant yn y Canolbarth, o gymharu â 52 y cant yn 2012-13, sef y flwyddyn gynharaf y mae data y gellir eu cymharu'n uniongyrchol ar gael ar ei chyfer.

Roedd y gyfradd aildddefnyddio, ailgylchu a chompostio a gofnodwyd yn amrywio rhwng awdurdodau lleol, o 60 y cant yng Ngheredigion a 61 y cant ym Mhowys ar gyfer 2018-19.

Swm y gwastraff trefol awdurdodau lleol a anfonwyd i safleoedd [tirlenwi](#) yn 2018-19 oedd 28 y cant, o gymharu â 40 y cant yn 2012-13.

Ffigur 19: Gwastraff gweddilliol blynyddol cartrefi a gynhyrchwyd y pen (kg) yn y Canolbarth, yn ôl awdurdod lleol, 2018-19



Ffynhonnell: WasteDataFlow, Cyfoeth Naturiol Cymru

Y [gwastraff gweddilliol blynyddol cartrefi](#) a gynhyrchwyd yn y Canolbarth yn 2018-19 oedd 144kg ym Mhowys a 226kg yng Ngheredigion. Powys oedd â'r newid mwyaf mewn gwastraff gweddilliol blynyddol cartrefi y pen ers 2012-13, gan roi gwybod am leihad o 42 y cant, neu 103kg y pen. Yn y cyfamser, roedd preswylwyr yng Ngheredigion wedi cynhyrchu cyfartaledd o 47kg yn fwy o wastraff gweddilliol yn 2018-19 nag yn 2012-13.

Ffyniant

Gwerth Ychwanegol Gros (GYG) yw'r gwerth a gynhyrchir gan unrhyw uned sy'n ymwneud â chynhyrchu nwyddau a gwasanaethau. Mae GYG y pen yn ffordd ddefnyddiol o gymharu rhanbarthau o wahanol faint. Fodd bynnag, nid yw'n mesur cynhyrchiant rhanbarthol.

Dylid nodi bod ffigurau GYG rhanbarthol yn ddarostyngedig i gyfyngiadau, gan fod modd iddynt gael eu heffeithio gan ffactorau fel cymudo rhwng rhanbarthau, a'r ddemograffeg a mathau o swyddi gwahanol mewn rhanbarthau. Ceir rhagor o wybodaeth am hyn yn erthygl blog [y Swyddfa Ystadegau Gwladol](#). Hefyd, sylwer bod y ffigurau rhanbarthol yn cael eu dosrannu o gyfansymiau cenedlaethol ar sail dangosyddion rhanbarthol. Mae'r dangosyddion rhanbarthol, sy'n cynnwys data gweinyddol ac arolygon, yn cael eu hystyried fel y ffynonellau mwyaf priodol, ond gallent arwain at ddyraniadau rhanbarthol amherffaith.

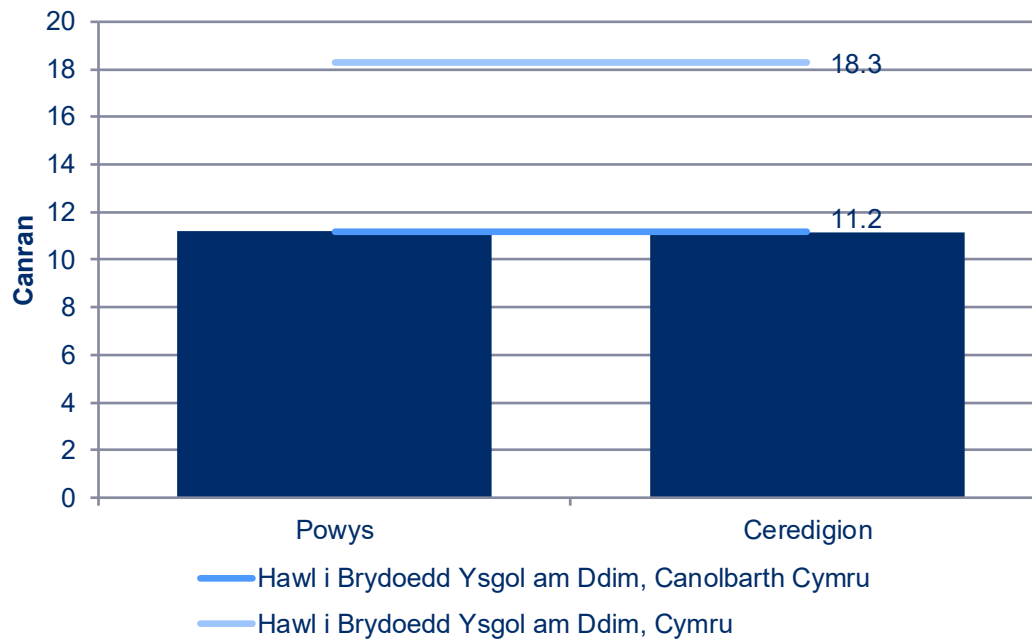
Yn y Canolbarth, [GYG y pen](#) oedd £17,509 yn 2018; yr isaf o blith y pedwar rhanbarth yng Nghymru. Roedd gan y ddau awdurdod lleol yn y rhanbarth lefelau GYG y pen a oedd yn is na gwerthoedd GYG y pen Cymru a'r DU. Ceredigion oedd â'r GYG uchaf y pen yn y rhanbarth (£18,386) a Phowys oedd â'r isaf (£17,026) sy'n golygu mai'r Canolbarth oedd â GYG isaf y pen o'r pedwar rhanbarth yng Nghymru. Ledled y rhanbarth, lleihaodd GYG y pen 0.6 y cant o gymharu â'r flwyddyn flaenorol, ond cynyddodd 73.9 y cant ers 1999. Ceredigion oedd â'r cynnydd canrannol mwyaf mewn GYG yn y Canolbarth ers 1999 (83.5 y cant) a Phowys oedd â'r lleihad lleiaf o'i gymharu â 2017, i lawr 0.4 y cant.

Yn y Canolbarth, [Incwm Gwario Gros Aelwydydd \(GDHI\)](#) y pen oedd £16,550 yn 2017, sef yr uchaf o blith y pedwar rhanbarth yng Nghymru. Ledled y rhanbarth, cynyddodd GDHI y pen 1.2 y cant o gymharu â'r flwyddyn flaenorol, a 67.3 y cant ers 1999.

Yn y Canolbarth, [enillion wythnosol gros canolrifol](#) gweithwyr amser llawn yn 2019 oedd £505.60. Yn 2019, cynyddodd enillion canolrifol y ddau awdurdod lleol yn y Canolbarth, ac roedd y cynnydd mwyaf ym Mhowys, sef 6.3 y cant, neu £29.90. Yr enillion canolrifol oedd £507.70 ym Mhowys, a £504.40 yng Ngheredigion.

Mae [data'r SYG](#) yn amcangyfrif cyfran y gweithwyr sy'n ennill llai na'r cyflog byw (sef £9.00 yn 2019, fel y'i diffinnir gan y Living Wage Foundation). Yn 2019, mae canlyniadau'n dangos bod 3.3 pwynt canran o wahaniaeth ar draws y rhanbarth rhwng y ddau awdurdod lleol. Powys oedd yr isaf gyda chanran o 24.6 y cant, a Cheredigion oedd yr uchaf gyda 27.9 y cant. Noder bod yr amcangyfrifon hyn ar gyfer yr awdurdodau lleol yn amrywio o ran eu hansawdd, sy'n bennaf yn adlewyrchu maint y samplau.

Ffigur 20: Disgyblion 5-15 oed a oedd yn gymwys i gael prydau ysgol am ddim yn y Canolbarth, yn ôl awdurdod lleol, 2018-19



Ffynhonnell: Cyfrifiad Ysgolion Blynnyddol ar Lefel Disgyblion (CYBLD), Llywodraeth Cymru

Yn y Canolbarth, roedd 11.2 y cant o ddisgyblion 5-15 oed yn [gymwys i gael prydau ysgol am ddim](#) yn 2018/19, sy'n cyfateb i gynnydd o 0.6 pwynt canran o gymharu â 2008/09. Roedd y gyfradd yn 11.2 y cant yng Ngheredigion a Phowys yn 2018/19.

Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru

[Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru \(MALIC\)](#) yw dull swyddogol Llywodraeth Cymru o fesur amddifadedd cymharol mewn ardaloedd bychain yng Nghymru. Ei nod yw dangos yr ardaloedd bychain hynny lle mae'r crynodiadau uchaf o nifer o wahanol fathau o amddifadedd. Amddifadedd yw diffyg mynediad at gyfleoedd ac adnoddau y gellid eu disgwyl o bosib yn ein cymdeithas. Gall hyn fod yn nhermau nwyddau materol neu allu unigolyn i gymryd rhan ym mywyd cymdeithasol arferol y gymuned.

Mae rhanbarth y Canolbarth yn cynnwys 125 Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is. Mae hyn yn saith y cant o'r holl Ardaloedd Gynnyrch Ehangach Haen Is yng Nghymru.

Wrth edrych ar yr 191 Ardal Gynnyrch Ehangach Haen Is ar draws Cymru yn 2019 - sef y deg y cant mwyaf difreintiedig, mae 2 ohonynt yn y Canolbarth. Mae hwn yn cyfateb i ddau y cant o'r holl Ardaloedd Gynnyrch Ehangach Haen Is yn y rhanbarth, ac un y cant o'r deg y cant mwyaf difreintiedig ledled Cymru.

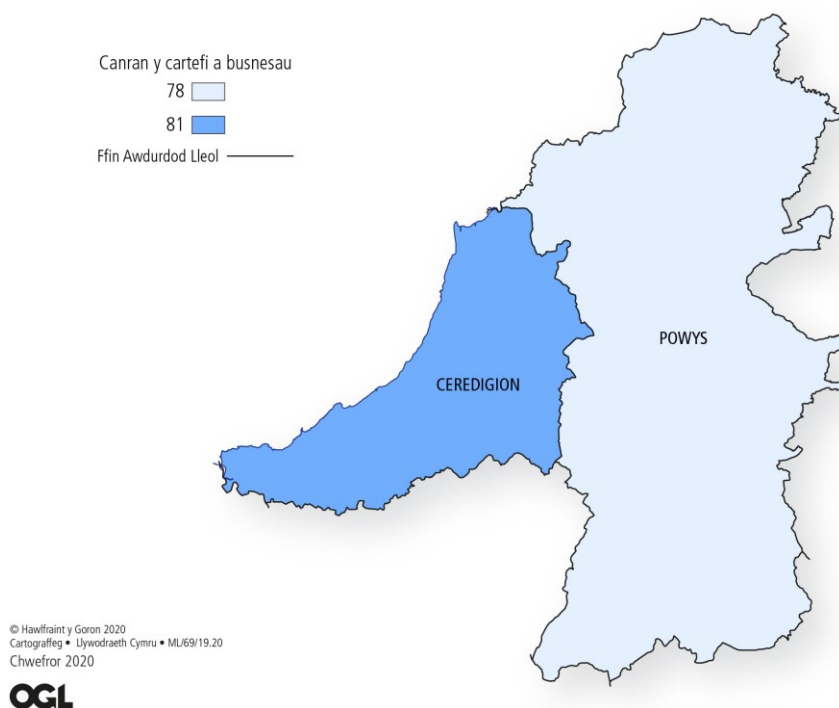
Diweddarwyd y Mynegai o Amddifadedd Lluosog Cymru ddiwethaf ym mis Tachwedd 2019, ac mae'r [pecyn rhyngweithiol](#) yn darparu dadansoddiad ystadegol pellach yn ôl dinas-ranbarth Cymru / Ardal Bargaen Dwf.

Busnesau

Yn y Canolbarth, roedd 95.0 y cant o'r [busnesau a sefydlwyd yn 2013](#) yn dal i fodoli ar ôl eu blwyddyn gyntaf, ac roedd 47.5 y cant yn dal i weithredu ar ôl pum mlynedd. Mae canrannau wedi'u cyfrifo ar sail ffigurau wedi'u talgrynnu a gyhoeddwyd.

Seilwaith Digidol

Ffigur 21: Canran y cartrefi a'r busnesau yn y Canolbarth allai gael gwasanaeth band eang cyflym iawn neu wibgyswllt, yn ôl awdurdod lleol, Medi 2019



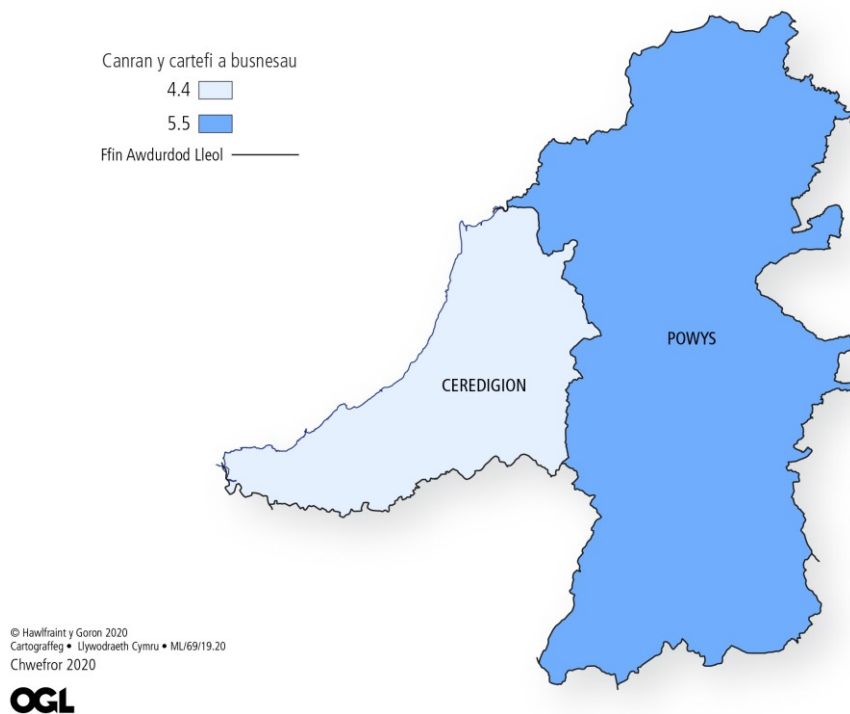
Ffynhonnell: Adroddiad Cysylltu'r Gwledydd, y Swyddfa Gyfathrebu

Yn y Canolbarth ym mis Medi 2019, roedd cysylltiad [band eang sefydlog cyflym iawn \(30Mbit/s neu'n uwch\)](#) neu gysylltiad [band eang sefydlog gwibgyswllt \(300 Mbit/s neu'n uwch\)](#) ar gael i 79 y cant o'r boblogaeth. Roedd ar gael i 78 y cant o'r boblogaeth ym Mhowys ac 81 y cant yng Ngheredigion.

Ym mis Medi 2019, roedd cysylltiad band eang sefydlog gwibgyswllt (300Mbit/s neu'n uwch) ar gael i 18 y cant o'r cartrefi a'r busnesau. Roedd hyn 34 pwynt canran yn is na'r ffigur ar gyfer y DU, sef 52 y cant ym mis Medi 2019. Roedd mynediad yn 17 y cant ym Mhowys a 20 y cant yng Ngheredigion.

Roedd [gwasanaethau ffeibr llawn](#) ar gael i 18 y cant o'r cartrefi a'r busnesau ledled y rhanbarth ym mis Medi 2019. Roedd y ffigur hwn yn uwch na chyfartaleddau'r DU a Chymru. Mae band eang ffeibr llawn yn defnyddio ceblau ffeibr optig i gysylltu cartrefi a busnesau â'r cabinet ar y stryd, yn lle cysylltiadau copr. Mae cysylltiadau ffeibr optig yn darparu gwasanaeth gwell a mwy dibynadwy a all gynnig cyflymder hyd at un gigabit yr eiliad.

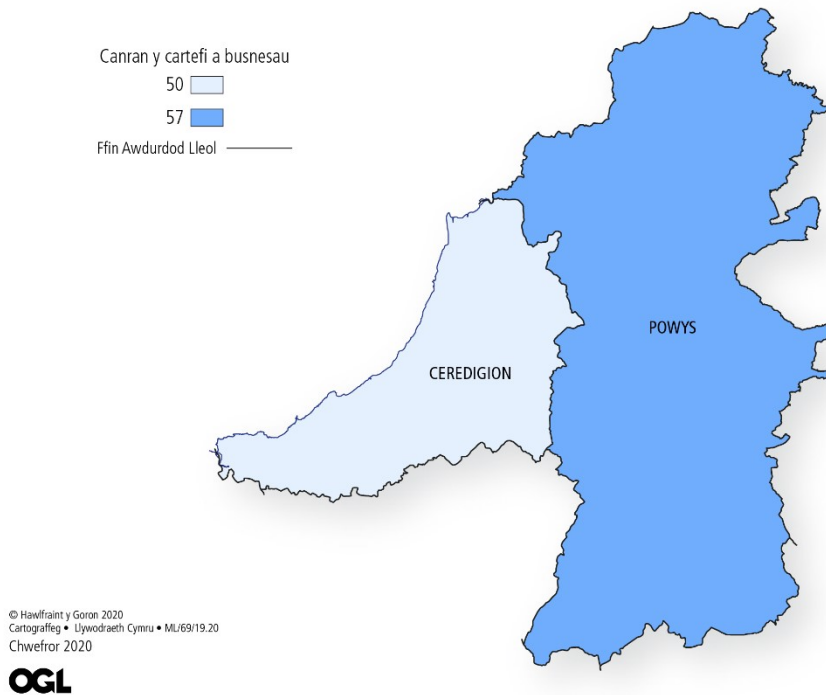
Ffigur 22: Canran y cartrefi a'r busnesau yn y Canolbarth nad oeddent yn bodloni gofynion y Rhwymedigaeth Gwasanaeth Cyffredinol, yn ôl awdurdod lleol, Medi 2019



Ffynhonnell: Adroddiad Cysylltu'r Gwledydd, y Swyddfa Gyfathrebu

Nid oedd tua 5,400 o gartrefi a busnesau ledled y rhanbarth, neu 5.1 y cant, yn bodloni gofynion sylfaenol y Rhwymedigaeth Gwasanaeth Cyffredinol, ym mis Medi 2019, sy'n golygu nad oeddent yn gallu manteisio ar gyflymder lawrlwytho o 10Mbit/s na chyflymder lanlwytho o 1Mbit/s. Roedd y gyfran hon uwchlaw cyfartaledd y DU (0.5 y cant) a Chymru (1.0 y cant).

Ffigur 23: Canran y cartrefi a'r busnesau yn y Canolbarth a allai gael signal 4G dan do gan bob un o'r pedwar darparwr rhwydwaith, yn ôl awdurdod lleol, Medi 2019

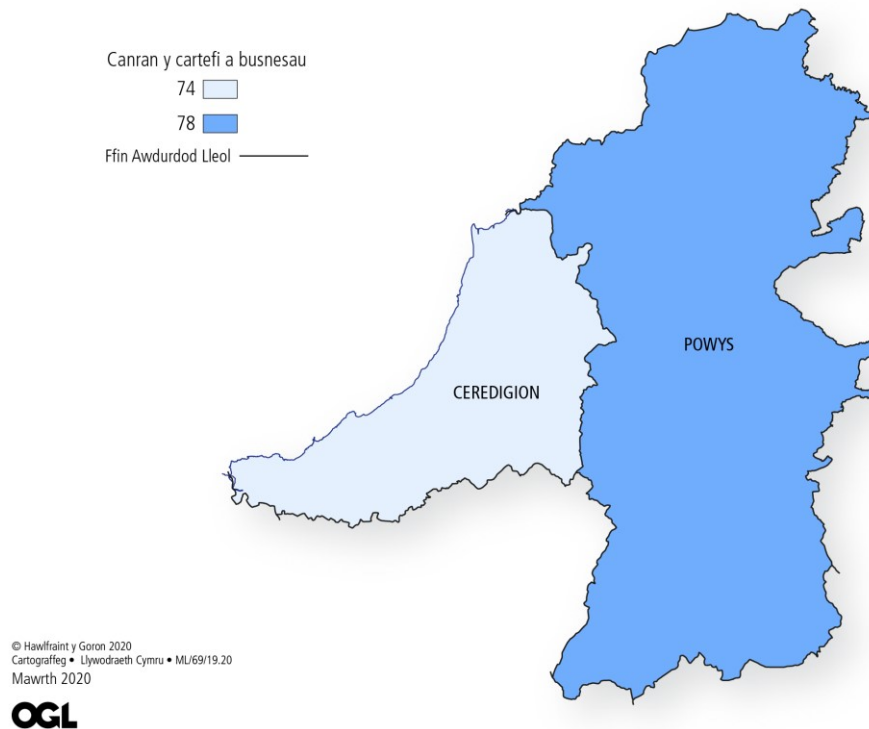


Ffynhonnell: Adroddiad Cysylltu'r Gwledydd, y Swyddfa Gyfathrebu

Gan edrych ar wasanaethau 4G, roedd canran y cartrefi a'r busnesau yn y Canolbarth a oedd â signal dan do gan bob un o'r pedwar gweithredwr ym mis Medi 2019 yn 50 y cant yng Ngheredigion a 57 y cant ym Mhowys. Cyfartaledd y DU oedd 80 y cant a chyfartaledd Cymru oedd 72 y cant.

O ran cwmpas daearyddol, nid oedd 16 y cant o arwynebedd Powys a Cheredigion yn cael ei wasanaethu gan unrhyw weithredwr, sef yr ail a thrydydd uchaf o'r 22 awdurdod yng Nghymru.

Ffigur 24: Canran y cartrefi a'r busnesau yn y Canolbarth gyda signal galwadau llais dan do gan bob un o'r pedwar darparwr rhwydwaith, yn ôl awdurdod lleol, Medi 2019



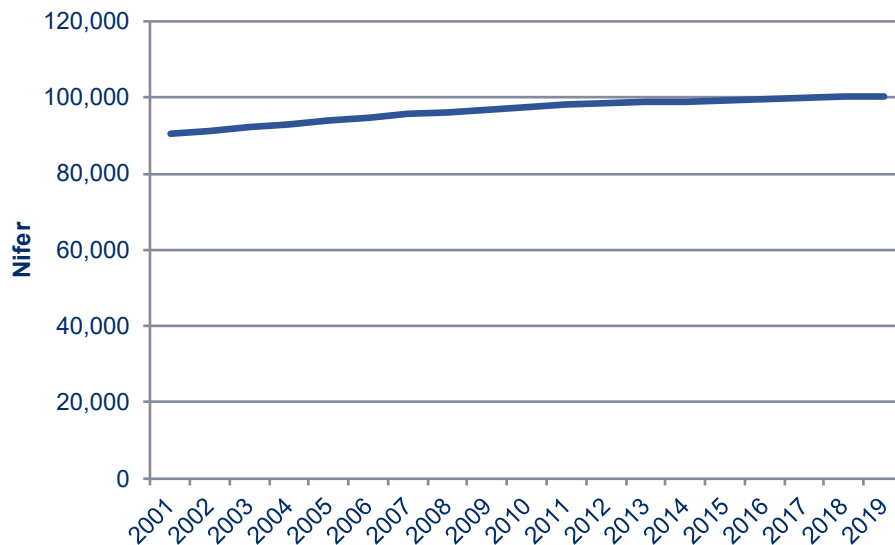
Ffynhonnell: Adroddiad Cysylltu'r Gwledydd, y Swyddfa Gyfathrebu

Ar gyfer gwasanaethau galwadau ffôn yn y Canolbarth, roedd canran y cartrefi a'r busnesau a oedd yn cael signal dan do gan bob un o'r pedwar gweithredwr ym mis Medi 2019 yn 74 y cant yng Ngheredigion a 78 y cant ym Mhowys.

Yr ardal ddaearyddol lle nad oedd signal gan unrhyw weithredwr oedd deg y cant yng Ngheredigion a saith y cant ym Mhowys, yr ail a'r trydydd uchaf o 22 awdurdod lleol Cymru.

Tai

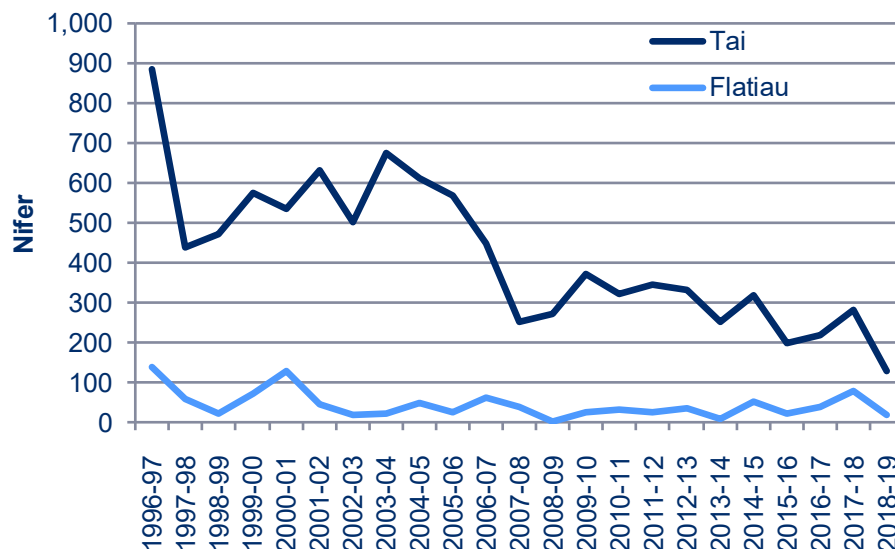
Ffigur 25: Amcangyfrifon o'r stoc anheddau yn y Canolbarth dros amser (pob deiliadaeth)



Ffynhonnell: Amcangyfrifon Stoc Anheddau, Llywodraeth Cymru

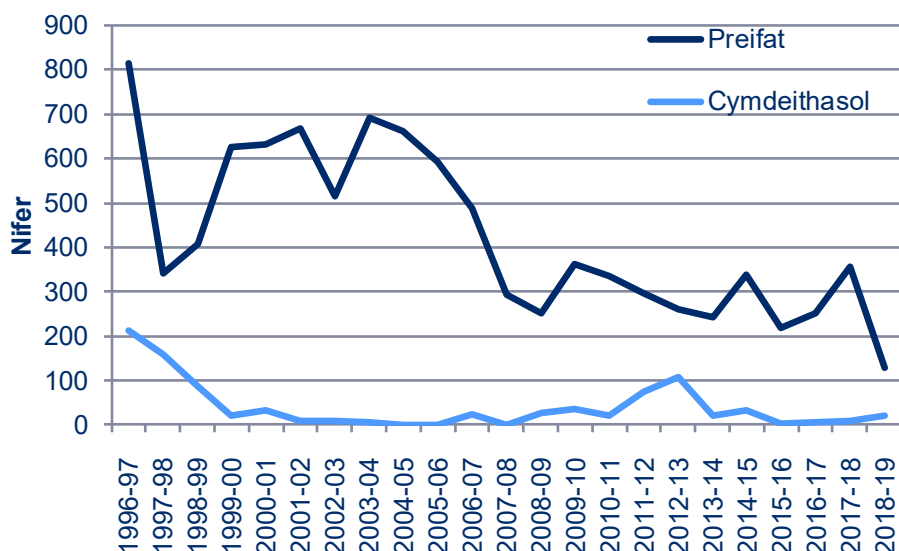
Mae cyfanswm yr [anheddau](#) yn y Canolbarth yn parhau i gynyddu'n raddol ac amcangyfrifir bod 100,400 o anheddau ar 31 Mawrth 2019. Mae hyn yn cyfateb i gynydd o 4 y cant dros y 10 mlynedd diwethaf. Powys oedd yr awdurdod lleol â'r nifer fwyaf o anheddau (64,800), a Cheredigion oedd â'r nifer leiaf (35,600). Roedd 18 y cant o'r holl anheddau ledled y rhanbarth yn cael eu rhentu'n breifat, sydd 3 y cant yn uwch o gymharu â 5 mlynedd yn ôl. Roedd 70 y cant yn gartref i'w perchnogion, sef 3 pwynt canran yn is o gymharu â 5 mlynedd ynghynt.

Ffigur 26: Nifer y fflatiau a'r cartrefi newydd a gwblhawyd yn y Canolbarth dros amser



Ffynhonnell: Data adeiladu tai newydd, Llywodraeth Cymru

Ffigur 27: Nifer yr anheddau newydd a gwblhawyd yn y Canolbarth dros amser, yn ôl deiliadaeth



Ffynhonnell: Casglu data adeiladu tai newydd, Llywodraeth Cymru

Daw'r ffigurau a ddarparwyd gan awdurdodau lleol a'r Cyngor Cenedlaethol Adeiladu Tai o gofnodion a gedwir at ddibenion rheoli adeiladu. Weithiau, mae'n anodd i swyddogion rheoli adeiladu ganfod a yw annedd yn cael ei hadeiladu ar gyfer Landlord Cymdeithasol Cofrestredig neu ddatblygwr preifat, a all arwain at dangyfrif nifer y tai newydd sy'n cael eu hadeiladu ar gyfer Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig a gorgyfrif nifer y tai ar gyfer y sector preifat.

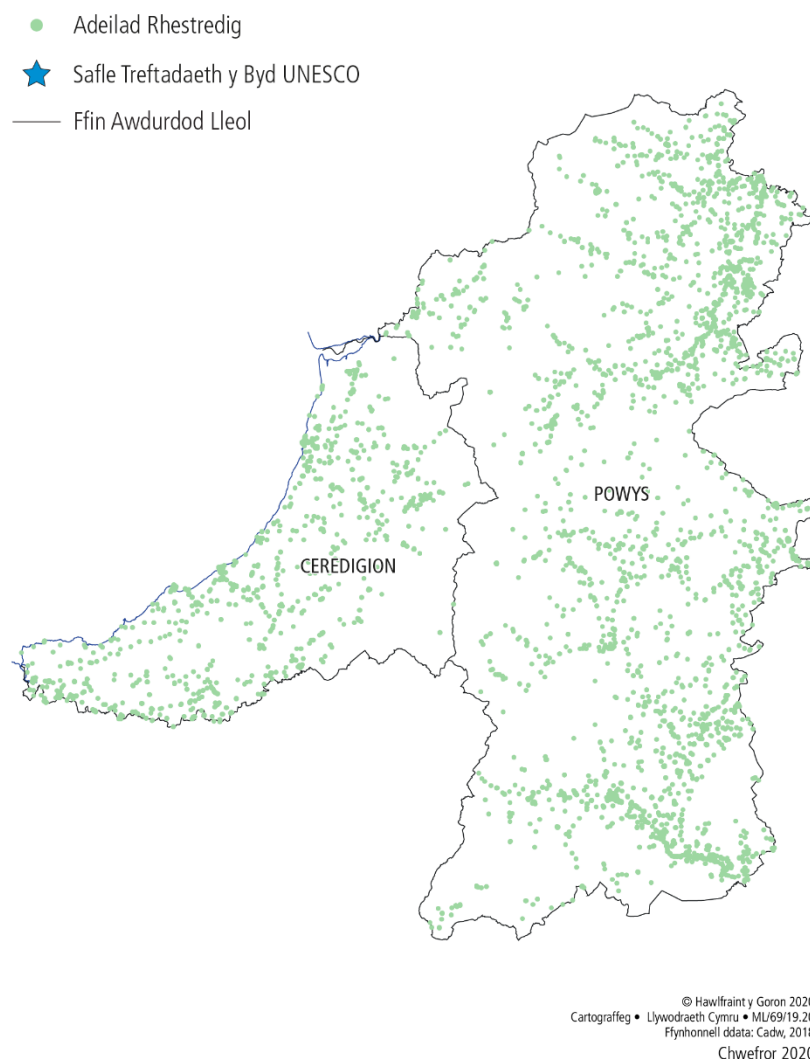
Cwblhawyd 149 o [anheddau newydd](#) ledled y Canolbarth yn ystod cyfnod 2018-19. Mae hyn yn llai na hanner y nifer yn y flwyddyn flaenorol, 46 y cant yn llai na deng mlynedd ynghynt a 70 y cant yn llai nag ugain mlynedd ynghynt. Cwblhawyd 52 o anheddau yng Ngheredigion yn 2018-19 a 97 ym Mhowys.

Dengys data o [Fynegai Prisiau Tai'r DU](#), yn y Canolbarth ym mis Medi 2019, fod prisiau tai cyfartalog yn debyg yn y ddau awdurdod (£184,200 yng Ngheredigion a £190,500 ym Mhowys). Rhwng mis Medi 2009 a mis Medi 2019, Powys oedd yr awdurdod lleol a welodd y cynnydd mwyaf mewn prisiau tai, a gododd £33,400 (neu 21.2 y cant) tra mai Ceredigion a gofnododd y cynnydd lleiaf, sef £20,700 (neu 12.7 y cant). Hwn hefyd oedd y cynnydd lleiaf mewn prisiau tai cyfartalog a gofnodwyd mewn unrhyw awdurdod lleol yng Nghymru. Roedd y data yn gywir adeg cyhoeddi Mynegai Prisiau Tai'r DU ym mis Ionawr 2020. Mae Mynegai Prisiau Tai'r DU yn fynegai wedi'i addasu yn ôl y cymysgedd, sy'n golygu ei fod wedi'i bwysoli er mwyn adlewyrchu'r cymysgedd gwirioneddol o eiddo a werthwyd yn y flwyddyn flaenorol. Cyhoeddir Mynegai Prisiau Tai'r DU bob mis. Mae'r holl ffigurau ym Mynegai Prisiau Tai'r DU yn agored i'w diwygio am hyd at 12 mis.

[Amcangyfrifodd yr awdurdodau lleol](#) fod 29 o bobl wedi cysgu allan yn y Canolbarth yn y pythefnos rhwng 14 a 27 Hydref 2019. Mae hyn yn gynydd o 71 y cant (12 o bobl) o gymharu â'r ymarfer a gynhaliwyd ym mis Hydref 2018, er ei bod yn bosibl bod sawl ffactor wedi dylanwadu ar y cynnydd, gan gynnwys gwell systemau ar gyfer nodi pobl sy'n cysgu allan mewn rhai awdurdodau lleol.

Diwylliant a Threftadaeth

Ffigur 28: Safleoedd Treftadaeth y Byd ac Adeiladau Rhestredig yn y Canolbarth



Ffynhonnell: Cadw

Cafodd Canolbarth Cymru 12 miliwn o [Ymweliadau Dydd gan Dwristiaid](#) yn 2018, a arweiniodd at gyfanswm gwariant o £406 miliwn. Roedd ymweliadau dydd gan dwristiaid yn y rhanbarth yn fwyaf tebygol o fod â threfi bach, pentrefi neu gefn gwlad, yn fwy nag yn rhanbarthau eraill Cymru.

Dengys [Arolwg Deiliadaeth Llety Twristiaeth Cymru](#), mai Canolbarth Cymru oedd â'r gyfradd isaf o 55 y cant ar gyfer defnydd ystafelloedd mewn gwestai o blith rhanbarthau Cymru yn 2018.

Wrth ystyried nifer yr [ymweliadau at atyniadau twristiaeth yng Nghymru](#) yn 2018, roedd dim o'r 10 atyniad mwyaf poblogaidd â thâl mynediad yng Nghanolbarth Cymru ac ond un o'r 10 atyniad mwyaf poblogaidd rhad ac am ddim: Canolfan Gelf Aberystwyth.

Gwybodaeth allweddol am ansawdd

Perthnasedd

Mae'r cyhoeddiad hwn yn gompendiwm o ystadegau allweddol ar naw pwnc gwahanol. Mae'n dwyn ynghyd ddata sydd eisoes wedi'u cyhoeddi ar wahanol lefelau daearyddol (e.e. ar lefel Cymru, ar lefel awdurdod lleol). Lle y bo'n bosibl ac yn briodol, darparwyd data ar lefel ranbarthol er mwyn rhoi rhagor o gyd-destun ynglŷn â gwahaniaethau rhanbarthol a allai fodoli yng Nghymru. Ceir rhagor o wybodaeth am ffynonellau data penodol yn dolenni at ddatganiadau unigol.

Lluniwyd y cyhoeddiad hwn i ddechrau er mwyn helpu timau polisi yn Llywodraeth Cymru i baratoi a drafftio'r [Fframwaith Datblygu Cenedlaethol](#) newydd. Fodd bynnag, rhagwelwn y bydd y cyhoeddiad hwn, oherwydd ei gwmpas, yn ddefnyddiol i eraill. Rhagwelir y caiff ei ddefnyddio gan Lywodraeth Cymru, awdurdodau lleol, cyrff cyhoeddus eraill â diddordeb rhanbarthol a chan ycyhoedd, er mwyn (i) cael trosolwg o'r data a gesglir ar gyfer Cymru a'i hawdurdodau lleol a'i rhanbarthau ar bob un o'r pynciau a (ii) deall gwahaniaethau a allai fodoli rhwng rhanbarthau Cymru. Gall defnyddwyr â diddordeb arbennig mewn un neu fwy o'r pynciau yn yr adroddiad hwn weld amrywiaeth ehangach o ystadegau a data ar [StatsCymru](#).

Cywirdeb

Daw'r ystadegau a geir yn y datganiad hwn o ffynonellau ystadegau swyddogol, er nad ydynt i gyd wedi cael eu dosbarthu'n Ystadegau Cenedlaethol. Ceir rhagor o wybodaeth am ystadegau swyddogol ac Ystadegau Gwladol ar [wefan Awdurdod Ystadegau'r DU](#). Ceir gwybodaeth am ansawdd pob un o'r ffynonellau data a ddefnyddiwyd yn y datganiadau unigol, y cyfeirir atynt yn y troednodiadau, neu yn yr adroddiadau ansawdd sy'n ategu'r datganiadau hyn.

Oherwydd y nifer fawr o ffynonellau sydd wedi'u cynnwys yn y cyhoeddiad hwn a'r amser a gymerwyd i'w lunio, mae data mwy diweddar wedi'u cyhoeddi ar gyfer rhai ffynonellau. Roedd yn hysbys bod mwyafrif y data ar gael y data fwyaf diweddar ar 30/01/2020. Mae data cyfredol ar gael drwy ddilyn y dolenni i ffynonellau sydd wedi'u cynnwys yn y troednodiadau. Nid yw amcangyfrifon o'r angen am dai wedi'u cynnwys gan fod cyhoeddi'r data hwn a oedd hefyd wedi'i drefnu ar gyfer 20 Mai wedi'i ohirio. Ar 18 Mai 2020, nododd SYG eu bod wedi darganfod rhai gwallau prosesu sy'n effeithio ar yr amcanestyniadau poblogaeth genedlaethol ar sail 2018. Mae hyn yn effeithio'n bennaf ar y llifoedd rhwng Cymru a Lloegr. Mae effaith hyn yn fawr a bydd y data'n cael ei adolygu. Felly, nid yw amcanestyniadau poblogaeth ac aelwydydd wedi'u cynnwys yn yr adroddiadau hyn.

Er nad ydym yn bwriadu diweddarau'r adroddiadau hyn yn rheolaidd, maent wedi'u diweddarau nawr i gefnogi datblygiad parhaus y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol yn dilyn ymgynghori ar yr NDF drafft yn hydref 2019. Fodd bynnag, yn y dyfodol, bydd data ar gael ar StatsCymru ac mewn dangosfyrddau, a chânt eu diweddarau wrth i ddata newydd gael eu cyhoeddi, gan sicrhau bod defnyddwyr bob amser yn cael y data diweddaraf.

Amseroldeb a phrydlondeb

Oherwydd y nifer fawr o ffynonellau sydd wedi'u cynnwys yn y cyhoeddiad hwn a'r amser a gymerwyd i'w lunio, mae'n bosibl fod data mwy diweddar wedi'u cyhoeddi ar gyfer rhai ffynonellau. Roedd yn hysbys bod mwyafrif y data ar gael y data fwyaf diweddar ar 30/01/2020. Nid yw amcangyfrifon o'r angen am dai wedi'u cynnwys gan fod cyhoeddi'r data hwn a oedd hefyd wedi'i drefnu ar gyfer 20 Mai wedi'i ohirio. Ar 18 Mai 2020, nododd SYG eu bod wedi darganfod rhai gwallau prosesu sy'n effeithio ar yr amcanestyniadau poblogaeth genedlaethol ar sail 2018. Mae hyn yn effeithio'n bennaf ar y llifoedd rhwng Cymru a Lloegr. Mae effaith hyn yn fawr a bydd y data'n cael ei adolygu. Felly, nid yw amcanestyniadau poblogaeth ac aelwydydd wedi'u cynnwys yn yr adroddiadau hyn.

Hygyrchedd ac eglurder

Gall defnyddwyr weld yr holl ddata a geir yn y datganiad hwn drwy ddilyn y dolenni a nodir yn y troednodiadau. Mae'r mwyafrif o'r data sy'n sail i'r adroddiad hwn, gan gynnwys dadansoddiadau llawer mwy manwl, ar gael ar StatsCymru a thrwy wasanaethau data agored StatsCymru. Mae gwybodaeth am ansawdd a metadata ar gyfer pob un o'r ffynonellau hyn hefyd ar gael drwy ddilyn y dolenni hyn.

Mae'r cyhoeddiad hwn ar gael ar hyn o bryd mewn fformat PDF y gellir ei argraffu, ond yn y dyfodol, cyhoeddir data fel adroddiadau ar-lein rhyngweithiol er mwyn sicrhau'r lefel uchaf posibl o effaith ac effeithlonrwydd gan ddefnyddio gwasanaethau data agored Llywodraeth Cymru.

Cymaroldeb a chydlyniaeth

Lle mae setiau data gwahanol wedi'u defnyddio i drafod yr un pwnc (er enghraifft yn yr adran ar ystadegau sy'n ymwneud â'r Gymraeg, rhoddir esboniad o gryfderau a chyfyngiadau pob un o'r ffynonellau hyn, a'r gydlyniaeth rhyngddynt, gyda rhagor o wybodaeth yn cael ei darparu yn y ffynonellau a'r dolenni.

Lle y bo'n bosibl, mae Ystadegau Gwladol wedi'u defnyddio er mwyn sicrhau bod y data o ansawdd uchel a'u bod yn gyson ag ystadegau ar y pynciau a allai gael eu defnyddio at ddibenion eraill. Ceir rhagor o wybodaeth am gymharedd a chydlyniaeth pob un o'r ffynonellau yn y ffynonellau y mae dolenni iddynt wedi'u nodi yn y troednodiadau.

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol

Hanfod Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015 yw gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Mae'r Ddeddf yn sefydlu saith nod llesiant i Gymru, sef Cymru fwy cyfartal, llewyrchus, cydnerth, iach a chyfrifol ar lefel fyd-eang, gyda chymunedau cydlynol a diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu. O dan adran (10)(1) o'r Ddeddf, rhaid i Weinidogion Cymru (a) gyhoeddi dangosyddion ("dangosyddion cenedlaethol") sy'n gorfod cael eu cymhwyso at ddibenion mesur cynnydd tuag at gyflawni'r nodau llesiant, a (b) gosod copi o'r dangosyddion cenedlaethol gerbron y Cynulliad Cenedlaethol. Cyflwynwyd y 46 dangosydd cenedlaethol ym mis Mawrth 2016 ac mae'r datganiad hwn yn cynnwys 7 ohonynt, sef canran yr oedolion sydd â llai na dau ddangosydd ffordd iach o fyw; lefelau llygredd nitrogen deuocsid (NO₂) yn yr aer; canran yr oedolion â chymwysterau ar wahanol lefelau'r Fframwaith Cymwysterau Cenedlaethol; Incwm

Gwario Gros Aelwydydd y pen; capasiti (mewn MW) yr offer yn ni adnewyddadwy a osodwyd; canran y bobl mewn gwaith; a chanran y bobl sy'n gallu siarad Cymraeg.

Mae gwybodaeth am y dangosyddion, ynghyd â naratif ar gyfer pob un o'r nodau llesiant a'r wybodaeth dechnegol gysylltiedig ar gael yn [adroddiad Llesiant Cymru](#).

Fel dangosydd cenedlaethol o dan y Ddeddf, rhaid cyfeirio atynt yn y dadansoddiadau o lesiant lleol a gynhyrchir gan fyrddau gwasanaethau cyhoeddus pan fyddant yn dadansoddi llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol eu hardaloedd.

Gwybodaeth bellach am [Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol \(Cymru\) 2015](#).

Gallai'r ystadegau a ddefnyddir yn y datganiad hwn ategu'r dangosyddion cenedlaethol a chael eu defnyddio gan fyrddau gwasanaethau lleol mewn perthynas â'u hasesiadau llesiant a'u cynlluniau llesiant lleol.

Rhagor o fanylion

Mae'r ddogfen ar gael yn: <https://llyw.cymru/ystadegau-cryno-fesul-rhanbarth-cymru-2020>

Dolenni cysylltiedig eraill

[Fframwaith Datblygu Cenedlaethol](#)

Y diweddariad nesaf

Mae'r cyhoeddiad hwn yn ddatganiad untro ac ni chaiff ei ddiweddarau. Fodd bynnag, darperir data yn y dyfodol mewn fformat dangosfwrdd a chânt eu diweddarau wrth i ddata newydd ddod ar gael.

Hoffem gael eich adborth

Rydym yn croesawu unrhyw adborth am unrhyw agwedd ar yr ystadegau hyn. Anfonwch e-bost at Desg.ystadegau@llyw.cymru.

Trwydded Llywodraeth Agored

Mae'r holl gynnwys ar gael o dan y [Drwydded Llywodraeth Agored v3.0](#) oni nodir fel arall.

